

Imprimat legal.

Familia

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ALBRECHT DÜRER

NAȘTEREA DOMNULUI.

Seria II. Anul II.

Oradea, Decembrie 1927

No. 12

* Apare odată pe lună *

sub conducerea unui comitet de redacție

Redactor : M. G. SAMARINEANU.

Redacția : Strada Take Ionescu No. 42. Oradea.

Pentru recenzii autorii și casele de editură sunt rugați a trimite câte un exemplar pe adresa redacției
Manuscrisele nepublicate se distrug.

Cuprinsul No. 12 :

1. *Omagiu Ep. Roman Ciorogariu de George A. Petre*
 2. *Congresul studentesc de George Bota*
 3. *Sonet de Artur Enășescu*
 4. *Vălul de Victor Hugo*
 5. *Inceputul lui Stan-Bran de I. Peltz*
 6. *Femeea de Emil Isac*
 7. *Fiul omului de N. Davidescu*
 8. *Gânduri asupra dragostei de Paul Géraldy*
 9. *„Dyenus monastura” de Ifrem Țigu*
 10. *Să plângi, să plângi . . . de Ady Endre*
 11. *Cântarea primăverilor de mâine de Const. Goran*
 12. *Poveste de G. Talaz*
 13. *Scrisorile de Savin Constant*
 14. *Ideia continuității daco-române în cumpăna evoluției științifice de azi de Alex. Keresztúry-Olteanu*
 15. *Vântului din răsărit . . . de D. Psatta*
 16. *Cântec de aducere aminte de Ion Samarineanu*
 17. *Acul de aur de Ventura Garcia Calderón*
 18. *Amintiri pentru prietenul dela țară de George A. Petre*
 19. *Iosif Vulcan de dr. C. Pavel*
 20. *Mai vino iarăși . . . de Constantin Doboș*
 21. *Poeme în proză de Hafiz*
 22. *Când și-a zărit pieptul spart Ion Tudor de George Acsinteanu*
 23. *Costa Vlahia de M. G. Samarineanu*
- Note — Cărți — Reviste — Clișee, etc.

Abonamente :

Pe 1 an : 150 Lei; pe 6 luni 90 Lei. — Pentru instituțiuni și autorități : 400 Lei pe an.
In străinătate : 400 Lei pe an. — Inserții și reclame la Administrația revistei :
Strada Take Ionescu No. 42. Oradea.

Familia

P. S. S. ROMAN CIOROGARIU (1852—1927).

GENTILE
DA
FABRIANO

NAȘTEREA
LUI
ISUS

Omagiu Episcopului Roman Ciorogariu

— Cu prilejul aniversării a trei sferturi de veac. —

de GEORGE A. PETRE

Venerabile Părinte,
Puriător de daruri sfinte!
Duh al duhurilor noastre,
Ochi din zările albastre,
Licărire de cărbune
Din eterna 'nțelepciune,
Tatăl gândurilor bune,
Glas din vremile străbune,
Pilduelnică icoană
Din trecutul de prigoană,
Frunte vajnică, brăzdată
De viața 'nversunată,
Vorbă limpede, adâncă,
Ca oțel izbit în stâncă,
Ce-a fost buciom peste plaiuri
Vitejeștilor alaiuri;
Braț întins în semn de cruce
Ca troița la răscruce,
Ca să fie lumânare
Pribegirilor amare
Și să fie semn de luptă
Robilor cu fața suptă;
Ochi de vultur în rotire
Peste ani de prigonire,
Glas de-apururi viu și treaz
Peste lanuri de necaz,
Piept ciocotitor de-avânturi
Pe străbunele pământuri,
Inimă călită'n pară
Ce-a bătut în loc de-o țară
In răstimpuri de răstřiște,
In suspin de opreliște;
Fulger năpădit pe geam
Prin fereastra unui neam,
Prevestind în noaptea Firii
Albul ceas al mântuirii;
Falnic și vânjos stejar
In pădurea de hotar,
Ce-a învins furtunile,
Trăsnete, nebunele,
Oștile, neroadele,
Ce-au trimis iscoadele
Peste toate văile

Și pe toate căile, —
Falnic și vânjos stejar
Ce stă piatră de hotar
Astăzi, mâine, ca și ieri,
Aspre ierni și aspre veri.
*
Venerabile Părinte,
Purtător de taine sfinte!
De pe toate căile,
De pe toate văile,
De pe toate plaiurile,
De pe toate dealurile,
Am pornit cu gând curat
Și cu suflet însetat
Cum pornesc pârăuri,
Se unesc în râuri
Și albind în soare
Se revarsă'n mare;
Lăzi sărace am deschis
Ca la ceasuri de dichis
Și-am scos straițe românești
Ca la nunte strămoșești,
Și-am luat straițe de sărbătoare
Să venim la ziuă mare,
Să ne facem obiceiul
Cum s'a pus din moși temeul.
Dela toate casele
Ne-am luat rămasele,
In biserici am intrat,
Inimele ne-am plecat,
La troițe ne-am oprit,
Icoanele le-am cinstit,
Pe săraci i-am dăruit,
Pe pribegi i-am îndreptat
Pe schilozi i-am ajutat,
Mușilor le-am cuvântat,
Orbilor le-am luminat,
Și-am venit cu voie bună,
Ziuă soare, noaptea lună,
Ca cei Crai din răsărit,
Căutând un Sfânt vestit
Și scurtând cărările
S'aducem urările.

Soarele ne-a fost
Călăuz cu rost,
Luna ne-a 'ndreptat
Pe întunecat
Și prin lacuri stelele
S'au jucat cu ielele,
Le-a'necat în ape,
Calea să ne-o scape;
Pasări din câmpie
Ne-au dat doină vie,
Pasări din colnic
Fluer de voinic,
Mica ciocârlie
Ne-a dat veselie,
Vulturul din sbor
Ochi iscoditor,
Floarea din grădină
Ne-a dat cupa plină,
Floarea din răzor
Zâmbet plin de dor,
Floarea din cărare
Semn de 'mbărbătare.
Și-am venit mereu,
Și ușor și greu,
Să batem -ca la cetate
La porțile luminate,
Să deschidem poarta grea
Și să zicem toți așa:
*
Ceasul bun și voia bună
Să vă fie 'n veci cunună.
Și să fii, slăvit Părinte,
Cum ai fost și mai'nainte:
Colacul belșugului
In casa românului
Și cuvântul Sfântului
Pe 'ntinsul pământului;
Călăuz pibeagului
Și toiag moșneagului,
Braț întins străinului,
Piept deschis hainului
Și alean suspinului;
Robului hodină,

Orbului lumină,
Bunului îndemn,
La corăbii semn,
Han la drum pierdut,
Oștenilor scut,
La săraci avut,
La datornici chezășie,
La bogăți chivernisie,
Proștilor înțelepciune,
Strâmbilor povețe bune,
Insețărilor isvor,
Harnicilor spor,
Flămânzilor masă,
Drumeșilor casă,
Naforă 'n biserică,
Clopot de Duminică,
Strai de lână pentru goi,
Sol de pace în războiu,
Mușilor cuvânt,
Plugului pământ,
Sobă la săraci,
Frunză la copaci,
Strop de rouă 'n zori
In potir de flori,
Vânt răcoritor
In luna Cuptor,
Noruleț de ploaie
Când pe câmpuri toarnă
Seceta văpaie,
Grăunte roditor
In brazda de ogor,
Secere tăioasă
Pe lan de mătăasă,
Umbră pe câmpie,
Stâncă 'n vijelie,
Trestie pe lacuri,
Bucium peste veacuri;
Gând de creștin,
Gând lin,
Gând senin . . .

Amin!

Congresul studențesc

de GEORGE BOTA

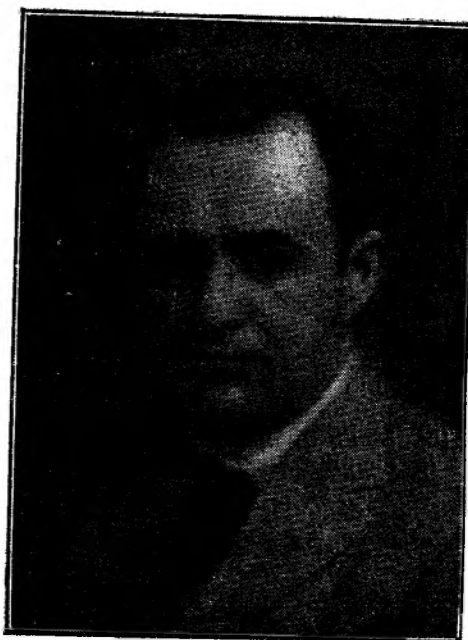
Un congres care a trecut departe granițele prin renumele său. Am fi dorit să fi rămas numai în marginile pământului nostru, ca un sublim produs al celui mai curat entuziasm, ca o expresie a unei tendințe de rasă. Se vede însă că Tisa din dosul căreia rânjesc guri, scrâșnesc dinți și se strâng pumni, această Tisă evocativă a făcut ca sufletele pline de clocotire românească tânără și plină de încredere să treacă anumite margini, cari azi mai mult ca oricând nu trebuiau trecute.

E păcat de acest congres că azi el nu este privit decât din partea sa slabă, întunecându-se cel puțin pentru moment partea cea mai frumoasă a sa. A clocotit oala, a dat spuma în cenușă și această cenușă azi ni-i aruncată în ochi de cei ce atâta au așteptat. Ar fi și în acest rău un bine, dacă cei chemați și-ar da seama de ce înseamnă studențimea unui neam. Ar fi o crudă, regretabilă și dureroasă experiență din care s'ar putea scoate elemente noi de conducere a sufletului studențesc, îndreptându-l să învingă prin superioritate de cultură, de concepție, de voință și de simțire. Ar fi o victorie mai solidă și care ar dura mai mult pe cei ce nu se împacă cu socotelile încheiate.

Și privind acest congres pe latura sa cea frumoasă — căci e vremea să o facem și pe aceasta — trebuie ca printre lacrămile regretului nostru să ne bucurăm de ceace am putut vedea în acest congres. S'au pus probleme de care atârnă viitorul neamului întreg; au fost desbătute cu o competență și seriozitate care îți umplea inima de bucurie, de nădejde și de încredere în viitorul acestui popor. Deasupra capetelor celor ce căutau deslegarea soartei unui popor, plana îndrăzneala curată, curajul cinstit, hotărîrea dărză de mai bine, interesul neamului, Coroana și Dumnezeu. Aceasta este impresia cu care au plecat bătrânii cu ochii plini de lacrimi de bucurie și cari au urmărit congresul studențesc în partea lui frumoasă, fiindcă aveai o sală încărcată de floarea neamului nostru; sublimă, fiindcă simțeau că lucra geniul acestui neam.

Din cinci mii de studenți s'au desprins însă câteva grupuri, din fericire nu prea mari și nu dintre cei ce au luat parte activă la marile probleme. Aceștia încadrați de alții și mai puțini și singurii purtători de alte gânduri și alte apucături; aceștia înmulțiți apoi de cei ce pânneau la colțuri și cari așteptau nerăbdători la răspântii rătăcirea; aceștia și aceia au făcut ca azi să nu se vorbească despre acest congres aceace a fost el în realitate.

Dar nu numai aici trebuiesc căutați vinovații. Dacă recunoaștem păcatele noastre, nu ne putem

GEORGE BOTA

umili până a nu recunoaște și păcatele altora. Cetățenii orădani, chiar și evrei, fără să li se impună cum s'a spus de cei interesați, au primit cu toată ospitalitatea. Astfel că dacă nu putem solidariza întreaga studențime cu acei ce au stricat, nu putem solidariza nici populația orădană cu acei ce au contribuit și au favorizat devastările. Căci atunci când noi am văzut și vedem adevărul, nici-o considerație nu ne oprește să-l spunem!

Astfel știu și evreii din Oradea că aici este unul de al lor, care de ani de zile, închis în cetatea să numită hotel și ocrotit de legile țării, ne insultă și ne disprețuește.

S'ar putea aduna insultele lui, ca să se vadă că insultarea studenților până la rănire, nu era decât o parte din disprețul său pentru neamul valah!

Știu de asemenea evreii că din rândurile lor azi în Oradea se recrutează comunistii, cari prin însăși ființa lor sunt dușmanii țării în care trăiesc. Și tot dintre evrei sunt aceia cari au sbierat că li se răpește limba maternă — adică limba maghiară — mai rău decât însuși ungurii adevărați, cari n'au de ce se plânge.

Și mai știu aceiași evrei că întreaga presă dușmană intereselor noastre este produsul unor capete recrutate tot dintre ai lor.

Astfel că cu toată ospitalitatea, demnă de toată mulțumirea și toată cinstea a evreilor, trebuie să recunoască și ei că atmosfera în Oradea era inflamabilă și că cei ce au tăcut-o și o fac astfel,

Sonet

de Artur Enăşescu.

A vieţii mele, tainică ispită,
O, tu femeie, pururea visată,
De-un zeu păgân în sufletu-mi sculptată,
Pe veci de veci c' o daltă aurită.

Frumosu-ţi chip, e forma dezmiardată,
Cu mâini de vis, şi-abia întrezărită,
Şi te slăvesc, o, veşnică iubită,
Căci nu te voi cunoaşte niciodată! . . .

Iar de te-ai coborâ cândva spre mine
În zborul tău din sferele senine
Purtată de-a zefirilor aripă,

Mi-ai îndrepta privirea 'ntr'altă parte,
Să nu te ştiu! şi veşnic de departe,
Să te visez, pierdut, în ori ce clipă

sunt unii dintre ai lor. Nu-i solidarizăm, după cum nici ei nu s'au solidarizat. Sunt evrei cari mi-au declarat tot atât de sincer ca şi mine, că regretă că în 1893 s'au devastat biserici, s'au pângărit altare româneşti, dupăcum şi noi regretăm pângărirea templelor lor. Studenţii, venind în Oradea, au prins nu-mai decât atmosfera şi aceasta le-a fost de ajuns. Şi cine câştigă şi cine pierde? Desigur câştig şi pagubă trecătoare!

Sunt ungurii. Ungurii cari au aruncat în Tisa cadavre şi cari la Seghedin răpesc credinţa evreilor spre a-i primi în universitate. Aceiaşi unguri azi sunt cei dintâiu cari plâng cu hipocrite lacrimi pe ruinele sinagogelor şi cari, reformaţi şi catolici, s'au grăbit să dea şi ajutoare materiale.

Iar evreii şi noi pierdem, unii fiindcă au fost devastaţi, alţii fiindcă i-am fi devastat.

Timpul apropiat însă va risipi cenuşa împrăştiată de clocot şi va deschide ochii tuturor. Atunci vor vedea toţi că sufletul curat şi plin de hotărîre românească al studenţimei rămâne dârz în picioare ca un stâlp puternic şi etern, de care se va sfărâma deşarta speranţă a pescuitorilor de păcate româneşti.

Atunci se va vedea că sufletul României nu poate fi cules din vandalisme de stradă şi duşmanii se vor fi bucurat zadarnic.

Aceşti studenţi, reprezentanţii adevăratului suflet românesc tolerant, generos, înţelept şi prea creştin, dar şi prea hotărât, aceştia regretă că au dat gurilor rânjînde depe malul Tisei, hrană de mestecat. Ei înţeleg legile sufletului nou al omenirii şi chiamă pe toţi cetăţenii la acest suflet, singura garanţie a zilelor de mâine.

VĂLUL

de Victor Hugó

SORA

Ce gânduri vă frământă, iubiţilor mei fraţi?
Bănuitorii v'arată a voastre frunţi plecate.
În ochii voştri tulburi priviri îngrijorate,
Lucind ca lămpi lugubre, v'arată 'nfuriaţi.
Vi-s rupte, sfâşiate a voastre cingătoare.
Pe jumătate scoase din ale lor cutii,
Sub degetele voastre de trei ori zării
Pumnalele-ascuţite şi strălucitoare.

FRATELE MAI MARE

Trecând pe stradă astăzi, n'ai ridicat tu vălul?

SORA

Acasă de la baie mă întorceam, o fraţi!
Stăpânii mei, spre casă veniam şi a mea faţă
Mi-o ascundeam de orice privire îndrăzneată
Ce-o-aruncă Albanezii ca şi Ghiaurii toţi.
Trecând lângă moschee în lectică, ferită
De-a soarelui arşiţă, simţiam totuşi că sînt
Înăbuşită 'n caldul amiazăi fără vânt.
Şi-atunci, pentru o clipă rămân descoperită.

AL DOILEA FRATE

Trecea vr'un om atuncea purtând caftanul verde?

SORA

Da . . . se poate . . . nu ştiu . . . însă, în a sa îndrăzneală
El n'a putut să-mi vadă a mele trăsături . . .
Dar voi vorbiţi în şoapte cu focul unei uri,
Vă tot vorbiţi în şoapte pline de bănuială.
O fraţii mei, ah, spuneţi: sînteţi setoşi de sânge?
Dar jur pe-al vostru suflet că el nu m'a văzut.
Iertare! Doriţi moartea unei femei ce plânge —
Femeie goală, sclavă, de sub al vostru scut?

AL TREILEA FRATE

La-apusul zilei de-astăzi tot cerul a fost roşu.

SORA

Iertare! ah, iertare! Ce am făptuit? Iertare!
O, Doamne, 'n coaste-mi patru pumnale! Ajutor! . . .
Ah, pe genunchii voştri, nu mă lăsaţi să mor! . . .
O, vălul meu, ah, vălul cel alb al meu! Trădare! . . .
De ce fugiţi de-a mele mâini scaldate 'n sânge?
O fraţii mei, susţineţi slăbinzii paşi ai mei!
Vederea mi se stinge în ochi, iar peste ei
Se 'ntinde vălul morţii, al morţii vâl m'ajunge! . . .

AL PATRULEA FRATE

E-un vâl ce niciodată nu-l vei mai ridica!

Trad. de Tache Papahagi.

Inceputul lui Stan-Bran

de I. Peltz

Stan-Bran evadase din legendă și intra, obscur, în viață.

Mic slujbaş de minister, adunase din neant un pumn de vorbe și câteva imagini. Avea tăria unui caracter betonat, purta cauciuc la ghete și lavalieră la gât.

Idea salvatoare i-a venit într'un amurg de toamnă, privind, dela stația de tramvai, legiunile inșilor grași, cumiști și bogați care se întorceau, dela Camera deputaților, acasă. Erau bipezii cu numele strălucind zilnic în gazete, — persoanele cu vază de care Stan Bran se temea evlavios și și-i închipuia urcați pe treptele către care urcă aleșii unși cu harul Domnului.

Stan-Bran, mic, doborat de micimea milioanei de stanibrani pe care îi purta povară pe umeri și în adâncurile subsolului suflesc, nici n'ar fi încumetat sborul, de o clipă chiar, al privirii, spre uretrele rotunjite și prevăzute cu ochi, mustață și guler tare, dacă din cerul de lămâie n'ar fi pornit ploaia. Precaut pentru trupul refractar incercărilor, pentru pălărioara cumpărată după calcule și frământări și pentru pantofii imaginați bijuterii cu șireturi, Stan-Bran a căutat adăpostul binecuvântat. Atunci, sborul privirii a țintit melonul insului situat grotesc în fundul limuzinei. Și mașina s'a oprit, brusc, ca sub imperiul unei porunci magice. Stan-Bran a rămas piatră cu ochii în ochii jucăriei mari, diforme și grețoase din mașină. Simțea electric. Mâini, picioare, ochi, curentați. Capul — o imensă turnătorie de plumb. Insul din limuzină își intinse trupul spre fereastră.

— Stan-Bran!

— Eu!

— Tu ești, Stan-Bran!

— Eu sunt, Stan-Bran!

S'au sărutat. Ambii în mașină, — despărțiți de gloată prin geamul de cristal. Stan-Bran avea purici în spirit și șerpi în minte.

— A ta e limuzina asta, Stan-Brane?

— A mea!

— Ești fericit?

— Fericit! Am și case și femei și copii! Am și zugrăveli de preț pe pereți, — și vile da vară și vile de iarnă. Când vreau, gust o porție de Italie adusă la vagon, — la vagon-lit Stan-Brane! Când mă plictisesc, schimb acoperișurile palatului meu și le dau scilipiri de aramă sau de cristal, sau de aur, — după pofta inimii. Precum vezi, — vorbesc și astfel!

— Dar cum ai ajuns!

— Simplu!

Și mașina hohoti cu hohotul burții.

Uite, așa... Dealtfel îți amintești că la liceu, noi, toți, nebăgați în seamă, oropsiți și vai de noi, trăiam pentru unul doi, pentru „așii“ clasei. De sufletul nostru, — al celor mulți — cui ce-i păsa? Ochilor noștri, nici

un zâmbet. Trupului nostru, nici o desfătare. De pe atunci svâcneau în mine avânturile liberării! Eram, e drept, ca voi, ca toți! Dar în adâncuri clocoteau mâinile. Și noi cu ochi, și noi cu glas molatec sau spart, subțire sau tunet. De ce doi-trei zei și restul, mulțimea, păduchi?

Am ieșit din liceu și am intrat în facultate. Aceiași zugrăveală. Am văzut pe frații mei, umili și răbdători. Numai unul, răsărise trufaș peste toată lumea. Dar nu-l chema Stan-Bran. Nu știi de ce. Il priveam în fiecare zi: tot ca noi mergea, tot ca noi vorbea, tot ca noi râdea. Atunci?

În barou — avocat — leșinam de două ori pe zi: câți stanbrani, doamne, cu servieta subțioară, galbeni, tăcuți sau sgomotoși, puzderie de frați de-ai noștri îngenunchiați de lipsuri și învinși de toate nădejdiile. I-am văzut în goană după codrul de pâine, și am tăcut. Cei răsăriți, însă, — frate, — cam din același aluat erau. Cam tot așa se purtau, cam tot așa se înfățișau. Și mi-am spus:

— Voiu fi și eu *altul*. În lături cu Stan-Bran. (Nu te supăra Stan-Brane.)

Și am început să vorbesc pe la toate întrunirile partidului meu, mai ales la cele din culoare. La adunările din centru, locul meu era printre ascultători, printre frații mei stan-brani din gloata celor care aplaudă și râd și surâd după comandă.

Am vorbit în fiecare zi, cu foc și cu durere. Dintru început mi-a fost greu. Mai ales frații mă împiedecau. Rânjeau. Sau, blajin, mă întâmpinau:

— Ce, iar vrei să ne „omor“?

— Mai bine șezi colea să ascultăm!

— Ia'mai las-o dracului de afacere! Ne-am săturat!

Asta, de fiecare dată, în nădejdea înfrângerii mele. Dar sub haină purtam granatele voinții. Ardeau în mine înfrângerile fraților mei din vreme. Și chiar mândria celor de azi. Voiam să ies din micul înveliș al tuturor stan-branilor și să mă văd statuie. În cele din urmă, am izbutit. Am potolit cu mare trudă necazul stan-branilor și într'o zi, șeful mângâindu-mă pe sub bărbie, mi-a spus familiar:

— Dacă ai vre-o lovitură nu mă ocoli!

Și am avut o lovitură: o furnitură de aramă și apoi alta de pastramă. Am ieșit din ele milionar, proprietar, conferențiar, și „om de societate“. M'am ales deputat. Sunt, adică alesul a... trei sute de mii de lei. Sunt purtătorul de cuvânt și de speranțe al națiunii. Sunt cineva.

În timp ce vorbea, — Stan-Bran, mic slujbaş de minister, fotografia, cu pupile în febră, strada, ploaia și chipul proprietarului limuzinei: chip leit stan-bran, — o altă figură a sa, — o oglindă puțin defectată de

imagini și de timp în care își găsea, intim, privirea, nasul, cravata.

— „A ajuns cineva“.

Și îl pironi imaginativ la stâlpul analizei. Cap de bivoli, un fel de privire muiată în zeamă de trandafiri, pantalonii purtați deopotrivă cu miile, cu sutele de mii și cu milioanele de frați stan-brani de pretutindeni. Și vorba, aceeași.

„A ajuns cineva“.

Uite, — vorbele astea le-a auzit până la greață repetate înfinit. Și construcția trupului e veche, ca pământul. La fel ca mine, la fel ca noi, ca voi, toți, fraților, a fost și asta.

Atunci ?

Micul slujbaș de minister zăvorîse o clipă lacătul simțurilor. Puse pe suflet piatră grea de mormânt și la gură oblon de oțel. Stan-Bran, proprietar de limuzină, deputat și cineva, tăcea deasemenea, copleșit de emoția tovarășului.

Intr'un târziu mașina a intrat în parcul închipuit de o maharadja fantastă în realizări: parcul domniei sale.

La scara palatului au crescut două lachei, scenă de film fastuos și american.

Micul slujbaș s'a trezit. Cataplasmele vântului se lipiră pe obraji săi frumos ceruși ca podelele și Stan-Bran făcu ochii mari.

— Uite, asta e palatul meu de toamnă, făcu Stan-Bran, deputat, proprietar și cineva. Micul slujbaș de minister privi ca prin ochean.

S'au despărțit după miezul nopții. Micul slujbaș de minister a întrebat:

— Frate, în Cameră sunt mulți de-ai noștri ?

— Mulți ? Ca mine și ca tine, Stan-Brane ? Firește ! Firește că sunt mulți, sunt cei mai mulți !

— Cei mai mulți ? Întrebă celălalt cu gura înlemnită.

— Firește, frate : Suntem aproape aceiași din școală, din barou și din cafenea. Noi, Stan-Branii, suntem cei mai mulți. Noi votăm, noi aplaudăm, noi hotărâm !

Micul slujbaș avu o licărire în ochi.

— Vra să zică tot Stan-Brani și acolo !

Și s'au sărutat.

Acasă, în patul schiop, cu pătura roasă de molii sub bărbie, — în odaia rece — micul slujbaș gândea fericit :

— Prostul ! Și el crele că e cineva „Nu vede că e tot Stan-Bran ! Povestea lui e pentru mine brânciu. Pentru că eu voiu sparge ziduri și voi sfărâma lanțuri. Eu, fraților de pretutindeni, voiu căuta triumful lui Stan-Bran, schimbat în cineva ! Cu pumn de oțel voiu prăbuși legenda. Nu mai există Stan-Bran tâmpit, umil, neghiob care își mușcă vorba și își înghite visul. S'a sfârșit cu milioanele de desnădejdi, cu patul urât și pătura roasă de carii ! Eu voiu ieși din găoacea stanbranilor idioți ! Castele voiu închipi din nisip și noroiu, palate voiu ridica din argilă și praf ! Și voiu aduna femei în toate orașele, în toate drumurile. Voiu presăra calea mea numai

EMIL ISAC

Femeea

— Din persană —

de EMIL ISAC.

*Femeea ce-a iubit odată,
Nu mai iubește niciodată,
Nu mai iubește niciodată.*

*Ca floarea e femeea bună,
Ferește-o albă, de furtună,
Ferește-o albă, de furtună.*

*Asemeni florii vestezește,
Femeea care te iubește,
Femeea care te iubește.*

*La staul tău femeea moare,
Căci și femeea este floare,
Căci și femeea este floare.*

*Parfumul ei ca floarea trece
Și inima se face rece,
Și inima se face rece.*

*Femeea las'o ne iubită,
Atunci trăește fericită,
Atunci trăește fericită.*

cu ele. Drumuri neumbulate deschide-vor priveliști de taină ochilor mei blazați. Farmece inedite vor da ghies simțurilor vechi.

Eu, Stan-Bran, voiu întâmpina soarele din vârful balconului turnat anume de aur întru întrecere cu răsufata culoare a astrului ramolit.

Eu Stan-Bran, voiu fi: pildă, îndreptar, far.

Intru gloria mea munci-vor frații de până azi, — stan branii cei mulți, — stan-branii cei proști. Și poate, — cine știe ? — întru vecinicirea mea muri-vor păcătoșii, păduchioșii, — viermii ! . . .

Și micul slujbaș amărât adormi cu dreapta întinsă grotesc peste pătura pătată, — cu piciorul reumatic închircit sub bărbie.

Se sculă în roșie primăvară, negustor de iepuri de casă și fabricant de săpun domestic. Era bogat, gras, solemn, — variat în haine și capricios la fluctuațiile termometrului. Putea purta, după voia buricului divers înrăurit — pălărie de cenușe sau de cerneală, — căciulă de astra-han sau caschetă-basque. Era bogat, triumfător, marțial, supra-săturat de distanțele nobile parcurse pe paturi miș-

cătoare. Bulevarde, cabareture, midinete, dansatoare și „femei din lume„ — toate le a cunoscut. Paharul cu miracole de noapte l'a sorbit, însetat, până la fund. Și celălalte — cunoscutu-le-a deopotrivă. Pentru aurul lui dar-nic svârlit, trei neveste de o biblică puritate și-au părăsit căminul, copiii și bucătăria. Era bogat. Fabrica se mărea amețitor și amenințător. Epurii, — la fel. Stan-Bran arunca asupra gloatei privire de leu — rege al animalelor sau de cal de curse, — vezi denumirea în primul tratat de morală aplicată.

Dar cancerile îndoelii creșteau — imense — pe epiderna sufletului torturat. Căci Stan-Bran înțelegea că fabricant de săpun și negustor de iepuri, om cu burtă, cu aur și cu femei, nu înseamnă plinirea visului. Câți ca el! Câți fabricanți de săpun și negustori de iepuri! Câți bogați, grași, solemnii, cu neveste, cu copii, cu automobile și cu „dobermani“!

Milioane și milioane de stan-brani . . .

Și „masând durerile într'un ungher de carne“ atacă buba, Stan-Bran renunță la personalizare și inedit pe frontul comercialo-industrial . . .

Deveni proprietar de grajduri cu puzderie de ca sortii cu toții derbyurilor și om de lume. Purta, religios, mănuși: pe mâini, pe suflet și pe vorbe. Ca să le prinz trebuia munca de destăinuire: înlături coaja de piele, vreau nudul înțelesului. Cu limbaj propriu, Stan-Bran se înfipse între „cei bine“.

Poza strâmb în loja umplută de aristocrați șterși ca geamurile prăfuite și respira chibzuit: ca la Paris între marchizi. Dela înălțimea de doi metri, pământul i se înfățișa mușama covârșită de râme, oamenii. Avea în ochi absențe șlefuite frumos la oglindă. În gest imprimase răceli siberiene. Trebuia să tragă bariera între abdomenul său și masa de carne a „celorlalți“. Proprietar de cai de curse, femeile trebuie să-l privească prin lorgnetă cu febră. În fine, pe răbojul actualității persoana lui e scrisă vizibil.

Dar cancerile îndoelii au năpădit în creier. Draci de argint viu îi joacă în cap. Plânge de mirarea unei descoperiri nebănuite.

— Tot Stan-Bran. Stan-Bran sportiv, proprietar de grajduri și de atitudini, de cai, de vastă fantezie, de piatră dură și de suspine confecționate feminin, dar tot Stan-Bran. Privesc în jurul meu: doamne, câți ca mine, cu binoclu șnuruit în aur, cu ochi languroși sau decorați cu leglunea de groază a conjunctivitei, cu pantalonii blestemateți ridicolului sau cu trufașe înfățișări de tauri bipezi, dresați isteț: Doamne, câți ca mine!

Și Stan-Bran își infundă capul între mâinile parfumate strident. Tragedia i se urca din picioare, amețitor, până la creștet și țipa cu mici glasuri.

— Unde vezi noutatea, — unde, distanțarea, — sărmane Stan-Bran care te amuzai, abundent, pe seama iluziei lui Stan-Bran scoborând din dealul Mitropoliei — deputat și proprietar de limuzină — pe când tu așteptai tramvaiul? Iluzia lui nu e azi și a ta?

Și Stan-Bran întoarse, violent, manivela existenței.

Deveni armator, temut și nabab. Vasele lui cucureau apele ca mării generali băăliile. De sus, stăpânul împărăștia priviri de Cesar în mare, peste mare, în văzduh și dincolo de el.

Vo'u fi croitor de drumuri de nimeni visate. Voiu oferi umanității, cu simplitate pământuri, alte ceruri, alte rosturi. Din temelii voiu răsturna geografia continentelor și cu mîntea mea voiu desena alt atlas!

Osana, osana, slavă în veci exploratorului miraculos, — dumnezeescului Stan-Bran, aflătorul de lumi nouă!

J Și Stan Bran porni la vânătoare de distanțe.

Întâmpina soarele pe vârfuri de munte și stropia fibrele trupului aprins cu spumele oceanului. Pierdea primăverile pe înălțimea catargului și alerga, apoi, zănătec, să le prindă, după luni de pribegie, prin meleaguri colorate divers de mâna ascunsă a meșterului fantast. Cheltuia toamnele de aur din întinsurile de baștină și le regăsea, uimit, prin colțuri de lume până atunci numai visate. A cunoscut femeii cu păr de tăciune, în carnea lor adunase rubine de noapte fără lună, și femeii galbene cu părul șnur pentru monedă sau prilej de cravată nouă, în sângele lor musteau amintiri milenare, sau femeii roșii cu urechile și nasul și bărbia perforate de stigmatetele sălbăteciei simple și superbe. Cunoscuise fiare la pândă, precum nemuresc ilustrațiile stranii din anii tinereții, și pietre cu virtuți omenești și dezastre deslănțuite sub ochii ameții. Stan Bran armator, nabab și muncit de demonul creației, plimba dealungul și dealatul continentelor o răvnă fără saț și o burtă rotunjită de strungul fanteziei, până la s'raniu. Dar, distanțarea nu se vedea. Stan Bran, — armator — câți tovarăși Stani Brani și armatori nu întâlnea el pretutindeni? Și ei despicau apele și ei urmau muzica valurilor, și ei trăiau balul depărtărilor. Dar pământurile virgine nu se iveau și truda rămânea idee, căci de câte ori Stan-Bran depărta vasul de rutele știute în dorința dărză de a și boteza spiritul în aventură, de atâtea ori stomacul devia dela funcțiile stabilite: Purgativul și înapoi, pe rutele vechi! Stan-Bran se simțea învins de pântec, sau de ficat sau de rinichi, căci tentativele de înfrângere a apelor coincideau, comic, cu defectările nobilelor sale organe. Gândi: firește, forțele coalizate ale tenebrelor se opun tinereții mele sufletești și avântului meu simplu! Și își întări burta la mare și rinichii cu apă sălcie. „Voiu învinge“. Și pornea iar spre locuri de negură pe unde toate sunt ca înainte de facerea lumii. Dar demonii pântecului îl opreau. Și Stan-Bran văzu, cu groază, odată cu părul cărunț, deșertăciunea strădaniei. Stan-Bran — armator — câți Stani Brani armatori, doamne, sub cerul asta bătrân, pe apele astea eterne!

. . . . Unde, drumurile nebătute, unde meleagurile croite d'a capo?

Stan-Bran scrise mare pe tabela vieței, imnul de durere al renunțării.

FIUL OMULUI*

de N. DAVIDESCU

Urcuşul a fost lung pentru noi
Şi greu ca jugul pentru boi.
Pe munte,
Cărările sînt înfricoşat de 'nguste
Şi de grele,
Şi-a trebuit să ne coducem singuri pe ele.

Fulgerile ţişneau pretutindeni,
Ca nişte lăcuste
Şi, numeroase ca răpăiala unei grindeni,
De pretutindeni
Şi 'nfotdeauna,
Albastre
Şi crunte,
Inainte de-a cădea prin vilcele,
Se 'nodau arzătoare prin pletele noastre.
Furtuna,
Rostogolindu-se'n văi,
De pe munte,
Dezgrădina rădăcinile nopţii de negură'n căi.

Crescut-am, însă, cu nouă măsuri
Odată stăpîni, de sus, de pămînt;
Minţile noastre harnice,
Adunînd, treptat, bogăţile 'ntregei naturi,
Au rostit triumfător
Ultimul cuvînt
Al singurătăţii lor.

Oboselile nu ne-au fost, astfel, zadarnice.

Cuvîntul nostru-a devenit izvor
Printre păşunile uscate,
Şi plug strălucitor
De izbînzii nenumărate
In ţarinile părăsite
De mîini deznădăjduite.

Inimile goale
Şi gîndurile depărtate
Pe-a deznădejdei cale
Găsit-şi-au cu timpul, în noi, un trainic frate.

Braţele lăsate
Găseau încotro să se întindă
Şi 'ncotro să se roage măcar,
Şi 'nvăţat-au de ce să se prindă
Şi 'n cădere
De ce să-şi agaţe durerea.

Acolo sus eram copacul
Gigantic al vieţii,
Cu acul
Rădăcinilor înfipt în izvorul dimineţii,
Eram al văzduhului far,
Al muntelui stăpîn şi-al soarelui egal.

Intreaga bucurie a creaţiei cădea
Triumfal,
Din ramuri înmulţite în trunchiuri mari de fier
Şi 'ncărcate de-a frunzişului perdea,
Noduros şi secular,
Peste pămînt,
Ca un vînt
Şi ca un cer puternic în spaţiu se 'ntindea.

Mirosuri proaspete de flori,
Cîntece de pasări şi picuri de lumină,
Fragede explozii de-aurori
Şi calde somnolenţe de amurg
Porneau în depărtare
Ca o marée plină
De sevă limpede şi sucuri rare.

Noi priveam cu mulţumire
Cum gîndurile noastre curg
In izvor de fericire
Şi cum, în tăcere,
Alunecă în riuri largi de lapte, miere
Şi de rouă.
Braţele noastre 'ncărcate
De frumuseţea-aceasta nouă
A rosturilor împlinite
In ciuda drumului cel greu,
Zvirleau nenumărate
Flori fragede şi fructe pîrguite
Lui Dumnezeu.

Gânduri asupra dragostei

Bărbaţii cred că pudoarea este un sentiment
pe care l'au femeile.

—
Insurătoarea este singura aventură întregă.

—
Femea este aceea care alege bărbatul care o
va alege.

—
Cel mai mare bine pe care ni l-a făcut dragos-
tea, e că ne-a făcut să credem în ea.

Paul Gèraldy

* Din volumul de poezii „Cântecul omului” care apare în zilele

„Dyenus monastura“

de Ifrem Tigu

Pe Crișul, alb în apropierea Boroșineului, exista pe vremuri mănăstirea Dionisie, sau „Dyenus monastura“ cum face amintire despre ea o diplomă dată la 1258 de către Bela IV. Mai târziu, la 1318, Leel, descendent al familiei Becse și Gregor, face jalbă regelui Carol Robert, că un anume Ivancu, pârălabul cetăților regești Pâncota și Dezna — din fostul județ al Zărandului — stăpânește pe nedrept mănăstirea Dyenus, împreună cu satele aparținătoare. Carol Robert ordonase la 15 Mai 1318, să se retrocedeze urmașilor familiei Becse și Gregor mănăstirea Dyenus „Cum villis tam O'achalibus, quam aliis“ (cu sate atât românești cât și altele); afară de satele românești nu puteau fi altele decât cele cu populație slavă.¹

Familia Becse și Gregor, cari se privesc ca fundatorii și întemeietorii acestei mănăstiri, stăpâneau moșii întinse în jud. Zărand, Arad și Bihor, despre ei se face amintiri pe la finele sec. XII-lea. Ei au însoțit și trăit cu regele Bela III. timp mai îndelungat — 10 ani — la curtea împăratului bizantin Manoel Comnen. Pela mijlocul sec. XII, împăratul Manoel Comnen din Bizanț, din interese politice, pentru a-și putea extinde influința și asupra Ungariei, luase pe Bela III. și-l crescuse la curtea imperială din Bizanț. Acolo și-a făcut creșterea și educația în cultura și moravurile ce domneau la curtea împăraților din Bizanț, dela etatea de 12—13 ani până la suirea sa pe tronul Ungariei, la 1172. Indată ce ajunse la curtea împăratului Manoel Comnen i se dase în locul numelui barbar de Bela, numele Alexios și fu ridicat la rangul de „Despot“ cea mai naltă demnitate nobiliară, ce urma îndată după Cesar în ierarhia dela curtea din Bizanț.² Influința bizantină se resimția încâtva și înainte de domnia lui Bela III. în urma legăturilor familiare cu bizantinii; astfel Ștefan IV. era cumnat împăratului Manoel. Ștefan IV. cu ajutor din Bizanț cercă să-și ocupe tronul; o expediție trimisă de Manoel de 3 părți atacase Ungaria la 1166, dela sud spre Dunare în frunte cu Alexios Bela; din spre răsărit, dela Marea-neagră sub conducerea lui Leon Batatze, și mai în spre nord sub Ioan Ducas. Expediția armată condusă de Leon Batatze se spori tot mai mult cu Români, cari înrolându-se sub conducerea lui Batatze spuneau că sunt urmași ai coloniștilor aduși din Italia.³ Nu peste mult Ștefan IV. muri. Expediția se întoarse îndărăt. După ce moare Ștefan al III-lea contra căruia pornise expediția, Manoel Comnen la 1172 vine în Bulgaria la Sofia, aducând cu sine și pe Bela pe care-l căsătorii mai nainte cu princessa Ana de Antiochia: aci primise solii Ungariei, cari cereau, ca să permită lui Bela III. ocuparea tronului.

Manoel ascultă cererea solilor și proclamă pe Bela III, ca rege al Ungariei.

Nainte de plecare Bela III. face jurământ solemn, că întreaga lui viață va sta în serviciul imperiului bizantin și al împ. Manoel; însoțit apoi de soția sa și de mai mulți nobili, în fruntea cărora se află Ioan Protosebastos nepotul împăratului Manoel, pleacă spre Ungaria.⁴ Mai mult probabil că între însoțitorii lui Bela să fi fost și Becse și Gregor, cari tot timpul cât a stat Bela la curtea împ. Manoel și ei au trăit în Bizanț. După ocuparea tronului Bela III. în toată domnia sa dela 1173—1196, și-a păstrat cu sfințenie jurământul, stând în serviciul imperiului din Bizanț.

Sub influința Bizanțului, Bela III, înlocuise până și moneda apusenă, puind în circulație pe cea elină. Influința bizantină se resimția și pe teren bisericesc. Mănăstirea Dionisie a fost ridicată numai sub domnia lui Bela III. de Becse și Gregor; mănăstirea înființată nu putea fi decât de *rit orientat*. Insuși Bunyitai, istoriograf bisericesc, o înșiră între ordurile monachale necunoscute.⁵ Tot la fel mănăstire de rit orientat fusese la început și mănăstirea lui Achtun din cetatea Cenadului.⁶ Era un lucru firesc, ca influința bizantină să se extindă și pe teren bisericesc, mai ales că împărații Bizanțului se ingerau și luau parte și în conducerea bisericii răsăritene; o serie de împărați din dinastia Comnenilor erau adânci cunoscători ai științei teologice și devotați luptători pentru progresul bisericii răsăritene.⁷ În tot timpul cât Ungaria stă sub influență. Cu moartea lui Manoel Comnen la 1180 și soarta imperiului e pecetluită, începe să decadă. După moartea lui Bela III la 1196 urmează pe tron regele Emeric. Regele Emeric la 1199 luase dreptul de patronaj asupra mănăstirii Dyenus dela urmașii familiei Becse și Gregor și-l transcrise pe fiii comesului Outh. Papa Inocentiu III. scrie la 1204 episcopului din Oradea: „Cu diligență să cercetați, că oare mănăstirile s'ar putea reformă prin înșiși călugării greci, sau că doar cu consenzul episcopilor diecezani, s'ar putea formă din acele un episcopat, care să fie nouă imediat supus, căci ne-a spus regele Ungariei (Emeric), că unele biserici ale călugărilor greci, cari se află în regatul Ungariei, din neîngrijirea episcopilor diecezani și prin înșiși grecii cari sunt nepăsători se distrug cu totul, pentru aceea el cere, ca din acele să se facă un episcopat.“⁸

Sub domnia regelui Bela VI, se deslănțue un proces pentru dreptul de patronaj asupra mănăstirii Dyenus, re-

¹ Arad várm. tört. vol. I. pag. 260—261 Dr. Márki.

² A magy. nemz. tört. Az Árpád-házi kir. alatt. Vol. I. p. 388 Pauler Gy.

³ A magy. nemz. tört. v. I. p. 404. Pauler. Ist. Rom. vol. II. p. 287. Rom. din Dacia Traiană, p. 26. Ouciul.

⁴ A magy. nemzet tört. Az Árpád-házi kir. alatt, vol. I. p. 416 Pauler Gyula.

⁵ A váradi püspökség tört., v. II, pag. 412.

⁶ Szt. Gellért élete. Dr. Karácsonyi.

⁷ Patriarhatele bisericii ortod. pag. 20. Vas. Pocitau.

fluința bizantină, eră împănată cu mănăstiri de rit orien-

⁸ Ist. diecesei rom. gr. cat. a Oradiei-mari p. 39. Dr. I. Ardelean

Literatura maghiară.**Să plângi, să plângi...**

de Ady Endre.

S' aștepți când miezul nopții bate
Sicriu trecând printr'o cetate.

Să nu întrebi pe cine 'ngroapă,
Să-l însojești până la groapă,

În cort de argint la o răscruce
Sub un lînțol s'agîți o cruce.

Cernit, sub raze argintii,
Să te înnece 'n fum făclii.

Să lupți cu stafii prin tenebre,
Să 'ngâni la psalmodii funebre.

S'ascuți pierit cum orga urlă,
Cum țipă clopotele 'n turlă.

Să treci peste morminți deschise,
Cu preoți gravi, cu guri închise.

Să stai fricos, hojiș, de veghe
La mort străin în casă veche.

Să rebegești în nopți cu lună,
Să gemi prin fum de mătrăgună.

Să-ți negi trecutul la 'ntâmplare,
Să 'ngenunchezi de remușcare.

Să te căești de tot. Și frânt
Să cazi spovednic pe-un mormânt.

Să-ți scrii povestea 'n rânduri lungi,
Și-apoi să plângi, să plângi, să plângi...

Trad. de George A. Petre.

zolvându-l însuși Bela IV. prin o diplomă dată în anul 1258. Dl I. Marțian publicând această diplomă, cearcă să stabilească, că „Dyenus monastura“ s'ar fi aflând pe teritoriul județului Solnoc-Dobâca.⁹ Dar cum familia Becse și Gregor erau stăpâni pe moșii întinse în Zărând, Arad și Bihor, era firesc ca și mănăstirile Dyenus și Petur monastura să fie ridicate în aceste părți. Familia Apa e descendentul familiei Becse și Gregor, care apare după domnia lui Emeric abea în sec. al XIII lea.

Ca și celelalte mănăstiri și mănăstirea de pe Crișul-alb așezată în apropierea cetății Ineului, și-a pierdut ritul oriental, iar sub povara veacurilor trecute s'a distrus și nimiclt.

În locul: „Cum villis tam Olachalibus quam aliis“ au rămas ruinele mănăstirii Dyenus și a altora împrejurite de comune cu populație românească, ca să mărturisească tuturoră puterea de asimilare și vechimea elementului românesc pe aceste plaiuri.

Femeile sunt artiste înnăscute. Acelea cari nu trăesc pe scenă nu și-au împlinit destinul. Acelea cari și l-au împlinit însă, nu mai sunt femei.

⁹ Convorbiri literare. Iunie. 1924.

CONST. GORAN

Cântarea primăverilor de mâine

de Const. Goran.

Când vei veni, va fi iar primăvară
Cu flori și cu isvoare,
Cu-amanți, cu basme și cu amintiri.
Cărările vor fi în floare...

Când vei veni... vulcanii vor fi stinși...
Va fierbe încă 'n mine lava lor,
Vulturii vor cădea din slavă 'nvinși
De fulgerul furtunilor...

Vei fi atunci cu buzele 'nsetate
De sărutări, de 'mbrățișări;
Vei vrea atunci cununile 'nstelate,
Luceferii ce ard în depărtări...

Vei vrea atunci... avântul meu ferbinte,
Cuvântul care mângăe și minte...

Surâsul tău atunci îmi va svâcni
În suflet ca 'ntr'o cameră pustie,
Iar strugurii de aur vor dormi
Uitați și prăfuiți în vijelie...

Vei vrea povești... povești eu n'am să știu,
Iar pasul tău îmi va părea târziu...

Când primăvara 'n inimi va svâcni,
Când în amurg vor trece 'mbrățișați
Îndrăgostiți cu soarele 'n priviri
Prin parcul nostru ce va înflori,

Te voi privi cu ochii 'nspăimântați,

Și n'am să-ți spun nimic... când vei veni.

Trei frați*)

de Gh. Tulbure.

Au fost odată trei frați, cărora le muriseră părinții. Rămași săraci, lipiți și fără nici o talpă de pământ, au plecat toți trei în lume, să și câștoge pâinea cu lucrul mânilor. Ajungând ei la o fântână, de marginea drumului, zise cel mai mic:

— Să stăm o leacă, fraților, să ne mai odihnim și să gustăm ceva.

— Cum stăteau așa pe iarbă lângă fântână, iată, că se ivesc în fața lor doi călători bătrâni.

— Măi flăcăi, — zise unul din moșnegi, — n'aveți o coajă de pâine și pentru noi? Suntem niște drumeți săraci și flămânzi . . .

— N'avem, moșule, — răspunseră cei doi frați mai în vârstă. — N'avem nici noi ce să mâncăm!

— Ba stai puțin, moșule, să nu plecați chiar cu mâna goală. Din puținul ce avem, iaca, luați și dumneavoastră o bucătică de pâine uscată. Înmuiați-o în apă și o mâncați, cum facem și noi, — zise cel mai mic.

Cei doi moșnegi mulțumiră, și după ce-și stâmpărară nițel foamea și se răcoriră cu apă rece, cei trei frați plecară și ei mai departe la drum, împreună cu bătrânii necunoscuți. Mergând ei și povestindu-le feciorii starea care i-a îndemnat s'apuce bățul pribegiei, deodată unul din moșnagi se opri în cale și zise:

— Dar ce ați dori voi, flăcăilor, să aveți de la Dumnezeu?

— Eu aș vrea să am o viie la marginea drumului, Cui o trece pela via mea să-i dau struguri și must, cât i-o plăcea — răspunse fratele cel mare.

— Eu aș vrea să am o turmă de oi. Cui o trece pela turma mea, să-i dau brânză și caș de pomană — zise cel mijlociu.

— Eu aș vrea să-mi dea Dumnezeu o nevastă cuminte. Să ne facem casă la capătul unui pod și pe toți călătorii să-i primim în casă și să-i omenim — răspunse fratele cel mic.

Merg ei cât mai merg, până când ajung la un câmp plin de măracini. Moșneagul cel mai bătrân dete de trei ori cu bățul în pământ și pe locul unde erau măracini, se făcu, cât ai bate în palme, o viie frumoasă.

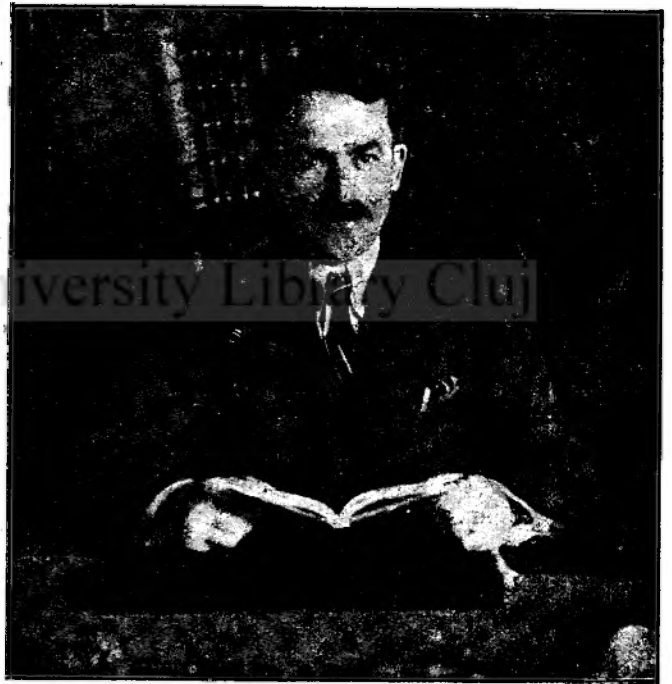
— Rămâi aici și o stăpânește, băiete! — zise către fratele cel mai mare. El mulțumi și rămase pe loc. Merg ei mai departe și ajung într'un loc cu pietriș mult. Moșneagul se opri iarăși, dete de trei ori cu bățul în pământ și se făcu o turmă de oi frumoase și lănoase.

— Rămâi stăpân pe ele, băiete! — zise fratelui celui mijlociu. El mulțumi și rămase cu turma.

Merg înainte la drum, cu fratele cel mai mic, până când ajung la casa unui om, care avea o fată cuminte și harnică. Aici s'au oprit, au cerut sălaş peste noapte și omul le-a dat. În casă chiar se găsea un alt fecior

din sat, care venise să pețască pe fată. Moșneagul s'a făcut, că nu știe nimic. Când erau la masă, a cerut pe fată pentru feciorul său. Atunci feciorul celalalt a sărit cât colo, că fata este a lui, pentrucă el a cerut-o mai întâi. În urmă — la sfatul moșului — s'au înțeles, ca amândoi feciorii să'nplante de cu seară un băț în pământ și al cui băț va înflori până dimineața, acela să capete fata.

Feciorul, care venise mai întâi la pețit, înfipse un băț dintr'o creangă de pom. Feciorul, care venise cu moșul, împlântă în pământ bățul uscat al moșului. Dimineața, cât ce se sculară se duseră toți trei în grădină să vadă al cui băț a înfrunzit. Bățul pețitorului din sat era uscat, cum îl pusese decuseară. Al feciorului, care venise cu

GH. TULBURE

moșul, era și înfrunzit și înflorit, ca un cireș de primăvară. Gazda căsii îi dete fata de nevastă și făcură ospăț cu voie bună. După nuntă moșul luă pe tirera pereche, îi duse până la capătul unui pod, bătu cu bățul de trei ori în pământ și se făcu în fața lor o casă.

— Rămâneți sănătoși în casa voastră și ascultați unul de altul! Și zicând acestea se făcu nevăzut.

Au trecut ani la mijloc. Moșneagului i-a venit dor să mai treacă pela casa celor trei frați. Schimbat la față și la haine, împreună cu celalalt bătrân prieten al său, porni la drum. Merg ei cât merg, până când ajung la fratele cel mai mare, care stătea la viie.

— Bună vremea nepoate! N'ai face bine să ne omenesti cu niște struguri, sau cu un strop de vin, că suntem osteniți de drum!

*) Din volumul de povestiri „Când umbra Dumnezeu și cu Săn-Petru pe pământ” — ce va apare în curând.

G. TALAZ

— D'apoi dacă ași da la toată lumea, care trece pe aici, mie ce mi-ar rămânea? — răspunse acela.

— Bine nepoate. Mărăcini au fost, mărăcini să rămână!

Și cât ai bate'n palme, via se prefăcu în câmp de mărăcini, iar omul se pomeni sărac, în mijlocul lor. Cei doi călători plecară mai departe. Merg ei cât merg, până când ajung la fratele cel mijlociu. Era în stână, lângă turma de oi.

— Noroc bun, nepoate;

— Mulțămesc dumneavoastră!

— N'ai face bine să ne cinstești și pe noi cu o mână de brânză, că suntem osteniți și flămânzi!

— Dacă aș da, la toată lumea, aș rămânea ca degetul, — răspunse ciobanul.

— Bine nepoate! Nimic a fost, nimic să rămână!

Și cât ai clipi din ochi, toată turma se prefăcu în pietriș, cum fusese mai înainte. Omul rămase fluerând a pagubă.

Mergând ei mai departe, pe drum îi apucă o ploaie și muiăți până la piele, ajung la casa fratelui celui mai mic. Acesta-i primi cu toată dragostea, îi pofti lângă cup-tor să se încălzească, nevasta lui le aduse numai decât schimburi curate și uscate, iar hainele lor ude și pline de noroi s'au dus iute și le-a spălat. Apoi șezură cu toții la masă. După ce se ospătară bine, unul dintre moșegi zise:

— Nu ți-e greu, nepoate, să primești atât la călători?

— Nu. Din ce mi-a dat Dumnezeu, dau și eu altora.

— Dați, dați, că și cel de sus vă va da vouă! — adause moșneagul.

Apoi luându-și rămas bun, cei doi călători plecară în drumul lor. Omul cu femeia lui i-au petrecut până la poartă și, uitându-se în urma lor, deodată au văzut cum un nor luminos i-a învăluit și i-a ridicat pe amândoi în slava cerului.

Nu mai este nevoie s'o spunem, că cei doi călători erau Dumnezeu și cu Sân-Petru.

Poveste

de G. TALAZ

Trăia într'o vreme un rege
Și regele-acela avea
In legele-i drepte și-o lege
In care spunea:

Veni un strein călător
Și-i zise: — „O rege slăvit!
Cu floarea de care-s dator
La tine-am venit.

„Dator e ori cine din țară
S'aducă 'n grădinile mele
O floare — și 'n schimb să ne
O floare din ele“...

E-o floare cum n'ai în grădină,
Bogată 'nflorește în salbă;
Ca spuma în joc de lumină
E floarea mea albă.

Cu flori mii de feluri, veneau,
Că dreptul aveau și la spini —
Și-astfel de grădini înfloareau
Cum azi nu-s grădini...

Dar floarea aceasta-i vrăjită
Să fie stropită în zori
De-o fiică de rege, iubită. —
Altfel nu dă flori...

Ce vesel trecea acel rege
Cărări unduite prin flori,
Ce drag îl era a-și culege
Buchetele 'n zori

Cu drag primi regele floarea
Și luni după luni au trecut...
Frumoasa lui fată, cărarea
De zori și-a făcut...

Să pue 'n iatacul domniței
Prin vase de aur buchete;
S'anine 'n șuvoiul cosiței
Frumoasei lui tete...

Străinul voia după lege
Să-și iee și dânsul o floare
Și dreptul avea a-și alege
Din mii de răzoare.

Grădină cu mii de răzoare...
Și regele veșnic gândea
Că poate fi încă vre-o floare
De care 'n grădină n'avea...

Și 'n zorii vrăjiți în descântec
Cu floarea plecase în lume...
Ducând încă-o floare și-un cântec
Pe căi fără nume.

Scrisorile...

de Savin Constant.

Și una câte una am recitit pe rând
Scrisorile pe care ți le-am trimis cândva
Și fiecare vorbă mi-a abătut în gând
Atâta bucurie visată 'n viața mea.

Și soare mult pe ramuri și 'n suflet tot atât,
Și falfăiri de aripi deschise 'ntâia dată,
Și alungări grăbite de teamă și urât,
Și năzuința care nu poate fi 'nșelată.

Le-am recitit pe toate și-aveau acelaș ton.
Stam singuri cu-amintirea tristeții din odae;
Cădeau pe geamuri fulgii așa de monoton
Și liniștea prin colțuri cădea așa greoaie.

Și fără să știu de unde din primăvara mea
Cu soare mult pe ramuri și aripi larg deschise
M'am pomenit de-odată alătura cu ea
Plângându-ne un prieten ce 'n suflet ne murise.

Și nu ți-am spus o vorbă și-am luat în mâini zăpadă
Și m'am jucat atâta de mult ce m'am jucat
Că prinseră iar fulgii mai triști și albi să cadă
Pe geamuri și pe uliți, pe-un suflet înoptat.

Ideia continuității daco-române în cumpăna evoluției științifice de azi

de Alex. Keresztury-Olteanu

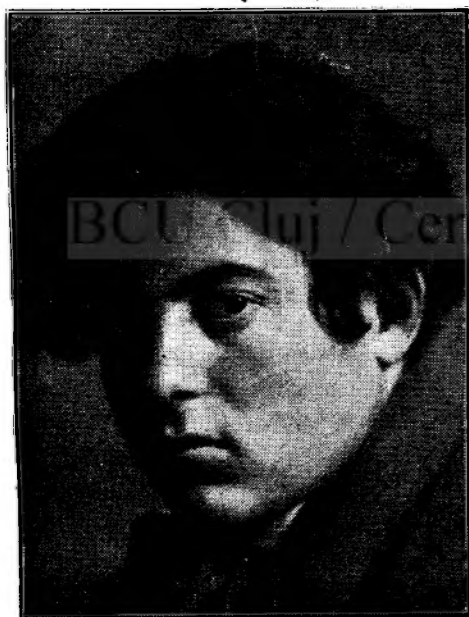
În anul 1924 s'a desbătut un proces foarte interesant înaintea Consiliului de război din Cluj. Pe banca acuzaților stăteau studenții Academiei de Drept din Oradea. Încă nici pomeneală n'a fost de legea ordinii publice și studenții din Oradea erau acuzați de violarea liniștii publice. Tinerimea română a ridicat o acuză gravă împotriva colegilor săi minoritari, relevând că aceștia, plecând dela prelegerea profesorului de istoria dreptului românesc, au aderat la ideea istoricilor Rössler și Paul Hunfalvy, trăgând la îndoială ideea, până în prezent aproape generală, că Românii se trag din neamul asimilat din Daci și coloniștii Romani, aduși în Dacia. Cum am aflat din presa zilnică, din neînțelegerea regretabilă s'a

timpul descălăcării Ungariei cu diferiți voievozi și cnezi români." (*Karácsonyi, Az oláhok bevándorlása a Duna balpartjára. Erdélyi Történelmi Értésítő An. I. Nr. 1—2.*)

Aceste teorii contrare sunt despărțite de o prăpastie foarte adâncă. Istoricii unguri, în frunte cu scriitorul german Rössler, susțin că, poporul român cu limba sa s'a dezvoltat pe malul drept al Dunării, în Peninsula Balcanică și Românii numai în secolul al XIII-lea au început să se strecoare pe teritoriul Ungariei. Părerea literaturii istorice românești e cunoscută. Ea afirmă că limba vulgară românească s'a dezvoltat în Dacia, iar poporul român s'a născut din amestecul dacilor cu coloniștii Romani, aduși din diferitele părți ale Imperiului Roman în Dacia ocupată. Trebuie recunoscut că, argumentele literaturii istorice românești sunt puțin cunoscute de istoricii unguri, deși rezolvirea definitivă a acestei probleme ar însemna un pas hotărâtor în interesul împăciuirii româno-maghiare, pentru care câțiva tineri luptăm cu îndârjire și cu convingere chiar și'n situația schimbată de azi.

Mi se pare că nu va fi o nemodestie din partea mea, dacă declar că, într'o măsură mai largă sau mai restrânsă o cunosc literatura problemei și sunt, convins că, ea nu va ajunge într'un stadiu de stagnare până ce noi, Românii, nu vom poseda toate datele amănunțite referitoare la evoluția istorică a limbii noastre. Din acest punct de vedere contactul popoarelor nu poate fi luat în considerație cu o importanță decisivă. Pentru ilustrarea afirmației mele, să mi-se permită accentuarea uneia numai dintre pildele mele, de un număr foarte mare și anume aceea a cuvintelor „Cioban” și „Păcurar”. E un lucru știut că, persoana, care în Moldova și Muntenia este numită „Cioban,” cuvânt de origine turcească, în Ardeal și în dialectul aromân e numită „Păcurar”. (*Xenopol, Istoria Românilor din Dacia Traiană, Vol. II. pag. 65.*) Hașdău, la început a fost de părere că, cuvântul „Cioban” reprezintă un „element dac” în limba noastră (*Columna lui Traian. 1874, pag. 103.*), până ce în ultimul timp s'a dovedit că, el este o influență turcească și în limba asurpitorilor noștri de odinoară, a fost împrumutat din limba persană.

Turcii l-au împrumutat aproape tuturor popoarelor din Peninsula Balcanică. Astfel la Grecii noi și la Sârbi, îl găsim în forma de „Ciobanin,” iar la Albanezi în acela de „Tșoban”. La Secuții unguri servește ca numirea „cânelui de păcurar”. (*Kriza János, Vadrozsák. Vol. II. Glosarium.*) Numai Românii din Ardeal și Aromânii nu-l cunosc, deși aceștia din urmă au trăit odată tot așa sub jugul otoman, ca și Albanezii. Iată un exemplu, că con-

AL. KERESZTURY-OLTEANU

iscat o bătaie crâncenă și cele două grupuri au încercat a se convinge reciproc cu argumente *agreabile*.

Pentru fidelitatea istorică, sunt dator a accentua că, studenții minoritari creștini n'au luat parte în această discuție științifică neobicinuită.

Cam acum treizeci de ani, pela 1900, o asemenea discuție a mai avut loc pe coridoarele teologiei romano-catolice din Oradea. De și aceasta a decurs — demn de preoți — într'un mod mai blând, dl Episcop *dr Ioan Karácsonyi* s'a simțit obligat față de interesele neamului său să răspundă teo'ogilor români greco-catolici printr'un studiu istoric serios, „dovedind” că, „mai de timpuriu ca 896 Românii n'au putut locui pe malul stâng al Dunării” și „e lipsită de orice bază solidă” afirmația cronicarilor Anonym și Simeon Kézai, ca și a celorlalți istorici maghiari din secolul al XIII-lea că, „Ungurii ar fi luptat pe

tactul istoric al popoarelor adeseori nu poate servi ca un punct de plecare solid în cece privește studierea limbei lor. În cazul actual, bunăoară, știm, că „ciobanii” din principatele românești într'un timp aveau contact direct cu păstorii din Peninsula Balcanică și dacă eventual ar fi importat numirea de origine turcească în mijlocul lor, azi am fi de părere că, ea a fost împrumutată de către Aromâni din limba turcească și apoi predată Românilor de pe malul stâng al Dunării. Asemenea deduceri greșite dau naștere unor serii întregi de erori, în literatura istorică.

Astfel stăm și cu influențele albaneze și cele grecești din limba română. Școala lui Rössler, în aceste influențe vede cele mai flagrante argumente, că „poporul român și limba română” s'au dezvoltat pe malul drept al Dunării și anume în Peninsula Balcanică (*Rumänische Studien*, pag. 127.) Literatura istorică română n'a negat niciodată existența acestor influențe. Xenopol însă dovedește în baza unor inscripții descoperite în Ardeal, că, în Dacia Romană trăiau o mulțime de coloniști greci și iliri, deci influențele susnumite își trag naștere din acest timp îndepărtat. Un argument puternic pentru această afirmație este că, cuvintele grecești au fost împrumutate în limba Română, după legile de pronunțare ale dialectelor vechi grecești, deci mult mai înainte de timpul, pe când dl Episcop Karácsonyi pune formarea poporului și limbei Române.

Asemenea argument este numirea orașului *Bilazora* din Macedonia superioară, care este amintit la *Polyb* (V. 57) și la *Tit Liviu*. Istoricii slavi din secolul trecut, cari au desfășurat o activitate puternică pentru a dovedi origina slavă a Tracilor și a Dacilor, susțineau că această numire derivă dela *bielazera* slavă, cu un înțeles de „zarea albă.” Xenopol însă a dovedit, că „numiri topografice compuse din elemente cerești nu se găsesc pe întregul pământ”. *Irecek* o compară cu cuvântul albanez *Velesura*, din care, „-ura, -ure” înseamnă, pod, iar *Veles* a fost numirea strămoșească a localității. (*Geschichte der Bulgaren*, 1876. pag. 70.) În urma lui istoricii maghiari amintesc că, limba albaneză în cursul timpului a suferit o mulțime de influențe slave. *Ar fi deci de clarificat, dacă nu cumva aceste caracteristice sunt elemente strămoșesti dace și ilirice în limba albaneză?* La aceasta ne putem gândi cu atât mai mult, încât ele sunt izolate în mijlocul popoarelor slave, iar numărul cuvintelor albaneze este foarte mic în limba română (Cihac, *Dictionaire d'Etimologie daco-romane. Éléments slaves*, 1789. pag. 17.) Faptul prezenței câtorva elemente de sintaxă în acelaș timp în limba română și cea albaneză, nu-i o dovadă decisivă, căci abia în anul trecut s'a descoperit că și poporul aromân a exercitat o mulțime de influențe asupra limbei popoarelor slave din jurul lui. (Dacoromania, II. pag. 444.; III. pag. 129.; IV. pag. 329.)

Este o întrebare foarte gingașă: pentru ce numai singur poporul român numește pe cel maghiar „ungur”?

Dl Episcop Karácsonyi ne arată într'o lucrare a sa că, această numire în forma de ongre, ongar, unger și wenger se cunoaște și din alte limbi și ea vine dela numele „Onuguri”-lor, care între 453 - 600, în țara lor de lângă fluviul Don, au ținut sub domnia lor pe Unguri. În forma ei originală de ungur însă nu e cunoscută decât numai la Români. D-sa explică aceasta prin următoarele: „Vocul *u* adeseori dispare în limba turcească, astfel „Onugur” s'a transformat, pentru a fi mai ușor pronunțat în „ongur”. Bulgarii-uguri, care erau în rudenie cu stăpânitorii Maghiarilor, au păstrat formula turcizată și în secolul al X-lea au predat-o Românilor colonizați în jurul orașului Philopolis. Din această cauză Români spun până azi ungur și ongur”. (Karácsonyi János dr, *A magyar nemzet őstörténete* 896-ig. Oradea—Nagyvárad, 1924. pag. 23—24.)

Sincer să spun, această explicație nu mă satisface. Dacă românii n'au auzit nimic prin Avari, Gepizi, Sclavini și Anți (venzi) chiar înainte de descălecarea Ungariei despre Onugurii, cu cari în acel timp au fost identificate toate popoarele subjugate de către ei, atunci Românii din Balcani pe Bulgarii (uguri) și nu pe strămoșii lui Árpád i-ar fi numit Unguri. Sau cum înțelege d-sa să explice că un popor de păstori, în baza unei informații simple, dă nume în secolul al X-lea unui alt popor cu care numai cu trei sute de ani mai târziu, adică în secolul al XIII-lea, a ajuns într'un contact direct și permanent?

Într'un alt studiu foarte interesant al său, dl Episcop Karácsonyi, face încercare să dovedească, că Secuii își trag origina dela Gepizi. Părerea lui este că, Gepizia puternică de alte dată n'a dispărut fără orice urme de pe suprafața pământului. Priscus, conducătorul oștii grecești, în anul 601, când face o expediție în contra Avarilor locuitori pe lângă Dunăre și Tisa, în Banat găsește mai multe sate locuite de Gepizi. (Teophilact, VIII. 3.) Pornind pe aceste urme dl Episcop Karácsonyi constată că, numirile maghiare de localități din Sălaj: Zovány și Ip, mai departe acele din Caraș-Severin: Ajton, Gyalmar, Kudriz (Kutrez) și Visad, sunt de origine gepidă. (Karácsonyi János dr, *Ujabb szempontok és megjegyzések a székelyek eredetéhez és történetéhez*. Erdélyi Irodalmi Szemle, An. IV. pag. 231—232.) D-sa declară o „naivitate”, afirmația lui Disescu că, Gepizii rămași în viață sub dominația avară, s'au contopit cu Românii și spune că rămășițele din poporul gepid s'au conservat în munții Slovaciei, în aceia ai Bihorului și ai Caraș-Severinului. Aici i-au găsit Ungurii la venirea lor și i-au colonizat în interiorul Ardealului. Pun întrebarea: dacă Gepizii au putut trăi în munți, fără orice organizație de Stat și fără ca să aibă autorii bizantini știri precise despre ei, pentru ce n'ar fi putut trăi așa și Românii? Oare ar fi fără orice importanță faptul că, Secuii scriau mult timp la fel ca Românii (Karácsonyi János dr, *A székelyek eredete és a székely magyarok*. Szent Bonaventura-nyomda, Cluj—Kolozsvár, 1924) și că ei, ca și Ungurii din valea Crișului Negru, chiar până azi, poartă îmbrăcăminte asemănătoare portului național românesc?

Nu pot trece aci cu vederea peste o contradicție flagrantă, comisă de către literatura istorică maghiară în ceiace privește starea Ardealului înainte de venirea Ungurilor. Dl Episcop Karácsonyi trage la îndoială exactitatea cronicarului Anonymus, care, cel dintâiu dintre cronicarii maghiari, vorbește despre Români. D-sa spune că, partea referitoare la Români s'a introdus mai târziu, abia în secolul al XIII-lea, în cronica lui Anonymus și trage la îndoială existența voievozilor Menu Moruth, Ge'u, Glad, Achtum etc. Numele lui Achtum — cum recunoaște și d sa s'a păstrat în numirea satului Achtum (Ajtum), Ajton (Ajtony) din Banat, iar voevodul, dela care acesta și-a împrumutat numirea, n'ar fi existat? Cum se poate aceasta? Este probabil că, Gepizii rămași și colonizați mai târziu în Munții Apuseni, nu numai că au trăit într'o comunitate cu ei, dar cu timpul s'au contopit cu Românii și de aici provine, în ceiace privește obiceiurile, portul și viața lor, asemănarea mare observată între Români și Secui.

O problemă și mai greă este aceea a numirilor toponimice din Ardeal. Literatura română până în prezent consideră numirile localităților Cluj (Kolozsvár), Turda (Torda) Deva, Dej (Deés), Orăștie (Szászváros), Bălgrad sau Alba-Iulia (Gyulafehérvár), pe de o parte de origine română, iar pe altă parte de origine slavă, mijlocite prin limba română la urmași. Dl Episcop Karácsonyi crede că numirea de Cluj—Cluj, Kolos—Kolozs a fost dată orașului astfel numit, de către Italienii (valoni) colonizați în secolul XII-lea în Ardeal. (Karácsonyi János dr, Vallonolaszok Erdélyben. Cluj—Kolozsvár. Pásztorüz kiadása.) Gyulafehérvár la început s'a numit Bălgrad și numai pe timpul humanismului a devenit Alba Iulia. Ea în limba maghiară înseamnă „Cetatea Albă a lui Gyula“ (Iuliu), cuvântul „Gyula“ însă are și un înțeles de dregător, care după ocuparea Ardealului de către Unguri, a fost însărcinat cu guvernarea acestui ținut. („Gyula“ la Români a fost numit voevod, în diplomele latine *princeps*, iar la Săși *herzog*. Karácsonyi: A hétvár.) Originea acestei numiri dl dr. Árpád Bitay o explică astfel: „In limba veche maghiară, datorită tradițiilor turco-tătare, cuvintele „fehér“ (alb) și „fekete“ (negru) nu sunt utilizate exclusiv în înțeles de culoare, ci „fehér“ înseamnă în general „o calitate mai fină,“ un lucru mai nobil, până când „f kete“ avea un înțeles de „mai mic, mai inferior“. Astfel putem explica și numirea Mării Negre: „o mare mică, de clasa doua“. Formula daco-română a numirii Gyulafehérvár este aceea de Bălgrad, care are același înțeles, (Bitay Árpád dr, Gyulafehérvár Erdély művelődéstörténetében. Erdélyi Tudományos Füzetek 3. sz, Minerva 28. Cluj—Kolozsvár 1926.)

Explicația d-lui Bitay mi-se pare evidentă; rămâne însă o întrebare deschisă și mai departe: care dintre aceste două numiri a fost prima. Dl Prof. Iorga spune că, „Gyulafehérvár este o traducere simplă a numirii Bălgrad“. (Iorga, Istoria poporului românesc, București 1922), iar dl Episcop Karácsonyi afirmă că, el a fost reconstituit între 1085—1092 de către Sf. Ladislau din ruinele ora-

D. PSATTA

Vântului din răsărit...

de D. PSATTA

Vântule, de ce-ai venit
Bătând dinspre răsărit,
Cu miresmi de rosmarin,
Cu obidă și suspin?

Vântule, de du, napoi
Către mândra din zăvoi,
Și să-i spui că s' fericit
C'am uitat că ne-am iubit,
Iar din când în când de
plâng.

E că-s uneori nătâng,
Si mă prinde-așa un dor
De căsuța cu pridvor,
De troița porților,
De odihna morților!

Ia-o'n jos pe cărării,
Du-te n grabă ca să-i spui,
Să nu creadă c-o aștept,
Că de-s nopți întregi de-

stept,
E că-mi place să mă pierd
Prin desis, ca să-mi des-

mierd
In al codrului umbrar
Gândul meu in veci hoinar,

Indrăgind isvoarele,
Munții cu ponoarele,
Luna și cu stelele,
Plaiul cu vâlcelele,
Și strângând roua din flori
S'o fac lacrimi până'n zori!

Ba mai bine spune-i drept,
Că de-un an o tot aștept,
Amărit și obidit
Ca frunz'șul veștejit,
Că de dorul ei mă frâng,
Că mă doare'n pieptul

stâng,
Și-mi topesc inima-n foc,
Pribegind din loc în loc!
Iar de merg în codrul des
E ca tănuit să țeș
Din al lacr mii șirag
Vălul visului meu drag,
Visului neprihănit
Din iubire zămislit,
Povestindu-l florilor,
Florilor surorilor!

șului roman Apulum. (Karácsonyi János dr, A hét vár. Revista „Pásztorüz“ An. IX. Nr. 21. pag 654.)

Cuvintele „alb“ și „negru“ se găsesc adeseori în numirile toponimice. Hrisovul eliberat în anul 100, între numirile râurilor din Histria, amintește și următoarele: „Asampaeus, Calabeus“. Cel dintâiu la Herodot este Asampaies, care la început — ca și strămoșul numirii Asamus și anume acela de Samus — a fost Sampaaios.

Răposatul Vasile Pârvan arată, în urma lui Tomaszek, că, „— aios“, „— eos“ e întradevăr o terminațiune grecească, rădăcina cuvintelor însă este de origine irană (scitică). După părerea lui „asha, așhavan“ în limba zen-

dică are un înțeles de „alb”, iar „pathé” înseamnă „drum”, adică Asampalos este „drum alb sau curat”. Trunchiul cuvântului Ka'ab din Kalabalos cuprinde „două” rădăcini. Kala e identică cu verbul sanscrit qual, care are un înțeles de „a fi negru”, iar restul derivă dela cuvântul iranic „-ab”, cu înțeles de „apă”. (Vasile Pârvan, Considerațiuni asupra unor nume de râuri dacoscitice. Acad. Rom. Memoriile Secțiunii Istorice. Seria III. Tonul I. Mem. 1, București 1923.)

Tot din această familie de numiri toponimice fac parte: Cerna Vodă, Cetatea Albă, Fehértemplom, Fehér și Fekete Körös (Crișul alb și negru) etc. Majoritatea acestor numiri este de o origină slavă, deci e mai mult ca probabil că, și în cazul nostru, numirea de Bălgrad e cea veche. Cum s'ar explica altfel că Alba Iulia este numită de către țărănul român din Transilvania chiar și până azi Bălgrad? Iată, de ce scrie Rudolf Begner în 1892 în coloanele revistei „Das Ausland” următoarele: „Bistritz klingt ebenso unverkennbar slavisch wie die meisten topographischen Zeichen der ganzen von Rumänen bewohnten Gebiete Siebenbürgens”, (Cf. și Karácsonyi János dr, Orosz-szláv lakosok Erdélyben. Husvéth és Hoffer könyvnyomdája Lugoson, pag. 4.)

Di Episcop Karácsonyi în această operă a sa, spune că, numirile râurilor Târnava și Bistrița au fost date de către Slavii colonizați în Ardeal, în secolul al XII-lea de către reginele Ungariei, de origine slavă. (Orosz-szláv lakosok Erdélyben, pag. 7.) Bine, dar cine le-a numit și cine ne-a păstrat numele următoarelor râuri: Tisa, Mureș, Criș și Someș? De unde se găsesc numiri ca Ternova și Tirnova în județul Arad? Iar între afluenții Crișului Alb: Milcovul, Desna, Bârsava și Bucșavița? Cărul fapt se datorește că, savantul maghiar Ioan Melich, nu poate explica numirea orașului Abrud, decât printr'o anumită formulă strămoșească maghiară de „Obrugy”, care ar deveni din dac. Obr-rud-io-n, grec. obrudon, lat. obruzum — „aur curat” și care „ne-ar fi fost păstrat printr'un popor bulgaro-turc locuitor în secolul al IX-lea în Ardeal” (Melich, Magyar Etimológiai Szótár, Bpest 1916). Cum ar deriva numele orașului Zalatna din cuvântul slav „zlatna” („loc unde se găsește aur”, sau „zlaten” („de aur”), dacă Ardealul pe timpul venirii Ungurilor în bazinul Dunării, într'adevăr ar fi fost „desertum” și ar corespunde adevărului ceiace ne mărturisește de Episcop Karácsonyi și anume că, capitulul diecesan din Ardeal „i-a colonizat pe Rumuni cam pe la 1280 în jurul Abrudului și al Zalatnei” (Karácsonyi, Az oláhok bevándorlása a Duna balpartjára. 1912.)

Când i-am pus aceste întrebări d-lui Episcop Karácsonyi în numărul din 15 Noembrie 1927 al revistei „A Hirnök”, d-sa mi-a răspuns în numărul viitor al aceleiași reviste prin următoarele cuvinte: „Di Alex. Keresztury îmi cere unele lămuriri la câteva întrebări puse în Nr. 22 al revistei A Hirnök; fiindcă dorește să afle adevărul. Inșă, în caz dacă d-sa nu știe, cetitorii maghiari ai acestei reviste știu că, în Ardeal este censură, iar la Oradea

Cântec de aducere aminte

de Ioan Samarineanu.

Imi amintesc de voi
Pagini uitate 'n sufletu-mi de mult...
De-așa de mult!
Și răd acum de chinul meu de-atunci
Când gânduri nesupuse se rostogoleau în roi.
Gânduri nebune, ca un stol de fete
Intr'o grădină 'n luna Mai.

Vă despresor încet,
Din praf și mucigai,
Cu mâna mea șovăitoare.
E frig și'n amintiri!
Parfumul vostru a amorjit poate de-atunci
Și în van mai caut azi
Nespusa bucurie ce v'am tănuif.

E toamna 'n suflet
Cum e păru-unei bunici;
Și nu răsar pe la ferestre zâmbete de flori
Și nici fetițele vecinului fierar.
Mi-alătur pașii înspre scrin arar
Și întristat, scriu mult
Prietenului bun și credincios,
Ce-și paște unde-va pe dealuri
Zâmbetul lui cald,

strictă stare de asediu, deci dacă nu vrem să fim trași la răspundere de către Siguranța și Consiliul de război, chiar și la probleme științifice, cel mai potrivit răspuns este — tăcerea.”

Stau pe gânduri în fața acestui răspuns. Este posibil, ca un savant ca d-sa să recurgă la asemenea mijloace? Este posibil ca un autor maghiar, care în revistele maghiare din țară și din străinătate de după războiu, tratează probleme istorice mult mai jignitoare pentru Români, ca aceia abordată în discuția noastră, și care în operele sale a încercat să tragă la îndoială teorii istorice, pe cari se razimă „dreptul istoric” al unui popor, acela al poporului român asupra Ardealului, să fie sincer, când respinge o discuție ivită în privința ideii continuității dacoromâne, pe motivul că, nu înțelege să ajungă pe mâna Consiliului de războiu, nici pe acela a Siguranței de Stat, pentru rostirea „adevărului istoric”? Crede oare di Episcop Karácsonyi, că arătând o astfel de ținută în chestiuni științifice, face vr'un serviciu literaturii sau națiunii sale? Ori corespunde adevărului afirmația aceluia, care îl țin de mult pornit și preocupat în activitatea sa istorică? Știu bine, că aceste întrebări vor rămâne fără răspuns. Din cauza acestei tăceri însă, nu se va dărâma nici lumea, nici România, și nici turnul Eiffel nu va dansa schimbu cu vârful în jos.

Literatura spaniolă.

Acul de aur

de Ventura Garcia Calderón.

Animalul căzu în genunchi, în agonie, plin de nădușală și de sânge, în timp ce călărețul, într-o clipă, sări la pământ, în fața scării monumentale din Ticabamba. În balconul rotund din lemn de cedru, apăru capul aspru și respingător al stăpânului, don Timothe Mondaraz, întrebând pe noul venit, care tremura.

Vocea de dascăl a teribilului bătrân era batjocoritoare:

— Ce ți s'a întâmplat, *Ciupitul*? Îți tremură genunchii. Nu se mănâncă oameni pe aci... Hai, vorbește!...

— *Ciupitul*, supranumit astfel în tot ținutul pentru obrazul său ciupit de vărsat, își scoase cu o mână desperată pălăria de *jipijapa*, și vru să explice atâtea lucruri de o dată, — nenorocirea năprasnică, galopul său de douăzeci de leghe, ordinul de a ajunge în câteva ore, chiar dacă animalul ar fi crăpat pe drum, în cât, timp de o clipă, ameți.

Apoi, dintr'odată, fără să răsufle, gănguri în mod naiv:

— Ei bine! Îi voi spune stăpânului meu, că nino! Conrad m'a trimis să-l înștiințez că în această noapte nina Grimanesa a căzut bolnavă și a murit.

Dacă don Timothe n'a scos revolverul ca totdeauna când era prea mișcat, a fost probabil printr'o mijlocire deosebită a Providenței; dar strânse cu putere brațul servitorului, cerând mii de amănunte:

— Cum? În noaptea asta? Ea moartă? Grimanesa?...

Poate ceva îl izbi în lămuririle încurcate ale *Ciupitului*, căci, fără a răspunde un cuvânt, după ce ceru să nu deștepte pe fiica sa Ana Maria, își puse singur șeaua pe cel mai bun „cal de plimbare“.

Puțin mai târziu, galopa către ferma ginerelui său Conrad Basadre, însurat anul trecut cu Grimanesa, frumoasa și palida amazoană, cea mai bună partidă din tot ținutul. Nunta a fost o sărbătoare fără seamăn, cu focuri bengale, cu indieni dansând în cămăși negre, — indieni cari mai plâng încă moartea lui Incas, legendă bătrână de multe veacuri, dar retrăind în tânguirile rasei umilite, ca și cântările Sionului în îndărătnicia sublimă a Bibliei. Apoi, prin cele mai bune poteci dintre semănături, a răsarit procesiunea sfinților bătrâni cari arborau pe mantalele lor de catifea cărămizie, capete uscate de sălbatici... Și iată cum sfârșește această căsătorie fericită a frumoasei fete cu mândrul și simpaticul Conrad Basadre! La naiba!...

Lovind calul cu pintenii săi mari, don Timothe se

gâdea, *doborât*, la această ceremonie tragică. Voia să ajungă la orele patru, la Sincavilca, vechiul domeniu al Basadrilor.

În liniștea serii, se auzi un alt galop care răsuna, grăbit, pe pietrele rotunde ale muntelui. Prevăzător, bătrânul trase în aer, strigând:

— Cine-i?

Călărețul, foarte aproape, încetini fuga, și cu un glas ce ascundea rău neliniștea-i adâncă, strigă la rândul său:

— Prietene, sunt eu. Nu mă recunoști? Intenden-tul dela Sincavilca. Mă duc să caut preotul pentru înmormântare.

Fermierul era atât de tulburat încât nu-l întrebă de ce alerga să cheme preotul cu atâta grabă, întru-cât Grimanesa era acum moartă; nici pentru care motiv acesta nu se afla la moșie. Făcu doar un semn de salut cu mâna, și înfigându-și pintenii în burta însângerată a calului, porni din nou în galop.

De 'ndată ce trecea portalul enorm care îngrădea curtea fermei, era stăpânit de tăcerea ce domnea. Chiar și câinii adulmecau moartea în aer. În casa colonială ușile ținuite cu argint, erau îndoliate cu zăbranic în formă de cruce. Don Timothe trecu prin saloanele mari și goale, fără să-și scoată pintenii, până când ajunse în camera moartei, unde suspina Conrad Basadre. Cu vocea înne-cată de lacrimi, bătrânul își roagă ginerele să-l lase singur o clipă. Și după ce încuie cu mâinile sale ușa își urlă durerea ore întregi, înjurând sfinții, chemând pe Grimanesa pe nume, sărutându-i mâna neînsuflețită, care cădea peste voaluri, printre iasomii și micșunele

Gravă pentru 'ntăia dată, Grimanesa odihnea ca o sfântă, cu părul ascuns sub corneta Carmelitelor, și frumoasa ei talie prizonieră în rasa lor, după un obicei religios al ținutului, pentru a sfinți pe moartele frumoase. Pe piept puseseră un crucifix de argint care servise odinioară lauciderea răsvrățiților în timpul unei răscoale a indienilor.

Cum el săruta imaginea sfântă, prin haina moartei rămăsă întredeschisă, don Timothe înmărmurit, observă ceva... Lacrimile îi secară dintr'odată și înebunit se depărtă de cadavru cu o repulsie ciudată. Apoi, privind în toate părțile, ascunse obiectul sub *poncho*, și fără să-și ia rămas bun dela nimeni, se sui pe cal, reîntorcându-se la Ticabamba pe 'noptate.

* * *

Timp de șase luni nimeni nu mersese dela o fermă la cealaltă, nici nu-și lămureau această tăcere. Nici n'au venit măcar la înmormântare! Don Timothe viețuia închis în camera sa cu miresme de tămâie, fără să vor-

¹ Printr'un ciudat și duos obicei, servitorii pernoieni numesc nino sau nina (copii) pe tinerii lor stăpâni.

bească zile întregi, surd la rugăciunile Anei-Maria, care, tot așa de frumoasă ca sora sa Grimanesa, trăla adorând și temându-se de acest tată ursuz. Ea n'a știut nici odată cauza acestei ciudate izolări, nici de ce Conrad Basadre nu mai venea pe acolo.

Dar 'ntr'o luminoasă Duminică de Iunie, don Timothe se sculă disdedimează și propuse fiicei sale ca după liturghie să meargă împreună la Sincavilca. Această hotărâre era așa de nesperată, că tânăra fată colindă toată dimineața prin casă, încercând nebunatică în fața oglinzii toate rochiile lungi de amazoană și pălăria de *jupijapa*, pe care o prinse de păru-i lucitor cu un ac lung de aur. Când tatăl său o văzu astfel împodobită păru tulburat, și, privind acul, îi spuse:

toți tăcură stingheriți, când bătrâna doică veni să îmbrățișeze „fetița” gemând:

— Isuse Cristoase! E tot atât de frumoasă ca și mica mea stăpână!

De atunci în fiecare Duminică, se repeta vizita la Sincavilca. Conrad și Ana-Maria petreceau ziua privindu-se în ochi și strângându-și încetișor mâinile, când bătrânul întorcea capul spre a privi la tăiatul trestiei de zahăr. Și într'o Luni, zi de sărbătoare, după Duminica arzătoare, când pentru prima dată s'au sărutat, Conrad sosi la Ticamba, arborând eleganța strălucitoare din zile mari, cu *poncho* violet în eșarpă peste pielea de oaie, iar calul său cu coama pieplănată și strălucitoare tropăia înfigându-și botul spumegând în piept, ca și armăsarii Libera-

Scoala de menaj din Oradea

ATELIERUL DE ȚESUT

Iniințată abia de un an, Școala de menaj din Oradea a reușit să se impună. Printr'o muncă asiduă și stăruitoare, dna Elena Constantinescu directoarea ei a realizat lucruri demne de subliniat, Obiectele lucrate în acest atelier și expuse la expoziția încheerii primului an școlar, au atras atenția publicului asupra școlii de menaj.

— Vei scoate numai decât blestemăția aceea! . . .

Ana-Maria se supuse suspinând, resemnându-se ca 'ntotdeauna să nu priceapă taina acestui tată teribil.

Când ajunseră la Sincavilca, Conrad se silea să îmblânzească un mânz tânăr, și cu capul gol în lumina soarelui, apăru frumos și mândru pe șeaua neagră cu ținte și nituri de argint. Dintr'o săritură fu la pământ, și zărind pe Ana-Maria, atât de asemănătoare surorii sale în gingașia sa, o privi lung, fermecat.

Nimeni nu vorbi despre nenorocirea întâmplată, nici nu făcu aluzie la Grimanesa; dar Conrad tăie din iasomille sale, splendide și voluptuoase, dăruindu-le Anei-Maria. Nici nu se duseră să vadă monumentul moartei și

toritor. Cu solemnitatea orelor memorabile, el se adresă fermierului, dar nu'l chemă cu respectul obicnuit: don Timothe: ci îi murmură ca odinioară când era logodnicul Grimanesei:

— Vreau să-ți vorbesc tată.

Se închiseră în salonul colonial, unde era încă portretul fiicei moarte.

Bătrânul așteptă tăcut ca Basadre, foarte mișcat să-i explice cu o voce nesigură și jucată, dorința sa de a se căsători cu Ana Maria. Urmă o tăcere atât de lungă, că don Timothe, cu ochii închiși, părea adormit. Deodată însă, cu o sprintenie nebănuită, de parcă anii ce s'au scurs, n'au avut nici o putere asupra constituției de

oțel a fermierului pernoian, deschise un cufăraș de fier, de formă veche, cu încuetoare complicată, care, spre a se deschide trebuia îndemnată cu mii de șiretlicuri și cu o lozincă scrisă pe lăcat. Tăcând mereu, scoase din el un ac de aur. Era un ac în felul acelor de care se servesc indienele și care se termina la un capăt într'o frunză de coca; dar, mai lung, foarte ascuțit, și pătat de sânge negru.

Zărimdu l, Conrad căzu în genunchi, gemând ca un vinovat care mărturisește :

— Grimanesa ! sărmana mea Grimanesa ! . . .

Dar bătrânul îi aminti cu un gest violent că nu este timp de plâns. Ascunzându-și printr'o sfortare supraomenească tulburarea crescândă, murmură cu un glas atât de slab, încât de abia se auzea :

— Da . . . I l'am scos din piept când era moartă... Tu i-ai înfipt acul în inimă, nu ? . . . Te înșelase, fără îndoială ?

- Da, tată,
- S'a căit în clipa morței ?
- Da, tată.
- Nimeni nu știe ?
- Nu, tată.
- Cu intendentul ?
- Da, tată.
- De ce nu l'ai omorât și pe el ?
- A fugit ca un laș.
- Juri că'l vei omori dacă se 'ntoarce ?
- Da, tată.

Constantin Dobos

Bătrânul tuși sgomotos, strânse mâna lui Conrad și-i zise pe nerăsuflăte :

— Dacă și aceasta te va înșela, fă la fel . . . Ține !

Și-i înapoie în mod solemn acul de aur, după cum strămoșii săi încredințau sabia noului cavalier. Apoi cu o tresărire bruscă, înăbușindu și inima sfâșiată, făcu semn ginerelui său, să p ece numai decât, căci nu se cùvenea ca cineva să vadă plângând pe teribilul judecător, don Timothe Mondaraz.

trad. de Eugenia Biciolla.

Scoala de menaj din Oradea

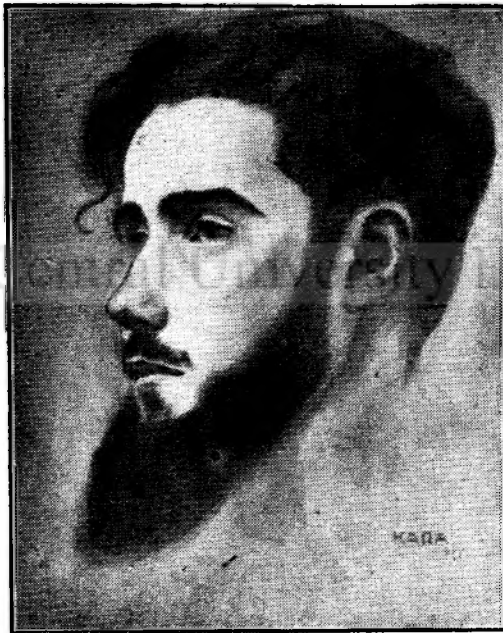
ATELIERUL DE GĂTIT

Amintiri pentru prietenul dela țară

de George A. Petre.

Albea zăpada 'ntinsă ca varul pe păreți,
Se 'ngrămădeau cât gardul pe uliță nămeți
Și când bătea amurgul din aripi peste sat
Ne adunam tovarășii vecini cu-un fluerat.
Pitiți de geruală 'n sumane largi de lână,
Infipți în cisme 'nalte și cu ciomege 'n mână,
Ieșiam din curți albite, cu traista la șold,
Impinși în frig și 'n noapte de-un strămoșesc imbold.
Ne socoteam ca oastea în prag de bătălie
Și întindeam poteca pe drum ca o fâșie.
Săreau la garduri câinii ca haitele la pradă
Mirați că ies atâtea gângănii din zăpadă.
Ardeau lumini la geamuri ascunse în troieni,
Ca lumânări de ceară aprinse la pomeni —
Și satu 'ntreg părea o masă de 'mpărat
Pe care o domniță a 'ntins ștergar curat.

„Bună seara la Ajun,
Ca și mâine la Crăciun...“
Ne 'ntâlneam cu cete mari,
Ne luptam cu bate tari
Și prin valuri de zăpadă
Inotam la cot grămadă,
Ca o mână de haiduci
Ce pândește la răscruci.
Porțile le deschideam,
Ochii ni-i ținteam la geam
Și cu glasul înghețat
Isbucneam pe inoptat:
Bună seara la Ajun,
Ca și mâine la Crăciun...
Și ieșiau în pispă fete
Cu sclipiri de fulgi în plete
Și din călduroase tinde
Ne-aduceau în braț colinde,
Dulci ca chipul lor frumos,
Bune ca Isus Cristos.

GEORGE A. PETRE

Ieșiam vioi din curte, intram în altă curte,
Croind spre orice poartă bătătorită parte.
Vuiă de glasuri satul ca la o nuntă mare,
Salcâmiu luau pe umeri suman de sărbătoare,
Pe uliți strâmbe vântul aluneca hoinar,
Aci părea un chiot, aci un lăutar.
Cam pela miezul nopții, cu traista 'ndoldorată,
Ne întorceam agale ca o sdrobită gloată.
Abia țineam în mână ciomege de arțari
Ce ne-atârnau greoaie ca niște țurțuri mari.
Ne aștepta acasă lumină la ferești
Și lângă sobă patul și vorbe părintești.
Sub zâmbetul blajinei Marii din Rusalim
Strângeam în minte gânduri ca firul în chilim
Și adormeam în tihnă, visând cum ies din tinde
În loc de fete, îngeri ce ne întind colinde.

Am fost și noi odată, prietene, copii
Și cântăreți cu steaua în nopți de Sân-Văsii.
Ne cumpărase tata o sorcovă cu flori
Frumoasă ca o creangă ce-a înflorit în zori,
Și seara, când flăcării pocneau prin sat din bici,
Porneam din casă 'n casă, ca doi țarcovnici mici,
Să povestim în cântec, cu glasuri rebegite,
Cum s'a născut Copilul în staulul cu vite.
Și ne credeam noi înșiși ca magii cei din carte
Ce-au mers pe urma stelei care i-a dus departe.
În colțul inimelor duceam urări de bine,
În glas strângeam doinire și zumzet de albine,
În sorcovă — grădina cu trandafiri în floare,
În ramuri albe — rodul pădurii viitoare,
Și revărsam belșugul în pocnete de bici,
Din inimile noastre ca din ciubere mici.

„Steaua sus răsare,
Ca o taină mare...“
Steaua răsărea,
Calea ne-o ținea
Și ne-o lumina
Și ne-o deșira
Ca pe-un fir din ghem
Până 'n Belleem.
Și vedeam, mare, vedeam
Prunc născut din mare neam
În pățuc sărac de paie,
Spart la viscol și la ploaie.
Crai vestiți îl căutau,
Vitele îl încălzeau
Și ciobanii-l laudau.
Și plecam, mare, plecam
Să cântăm din geam în geam
Vestea că 'ntr'un loc, departe,
S'a născut, cum scrie 'n carte,
Domnul cel fără de moarte.

Departe sunt acuma, prieten dela țară.
Stau singur în odaie și gându-mi fuge-afară,
Iar amintiri mărunte atârnă și m'apasă,
Ca țurțurii de ghiață la strașina de casă.
Și-aud în depărtare un glas nedeslușit:
Ți-ai amintit de mine și poate te-ai gândit
Că-aveai un bun tovarăș în ceata de copii
Și sorcovă frumoasă în seri de Sân-Văsii.
Și gândul tău străbate câmpii înzăpezite
Și-mi falfăie în preajmă din aripi ostenite,
Precum al meu aleargă acum pe-acele uliți
Amestecat în cete și 'mpuns de ger cu suliți.
Departe sunt acuma, prietene, — o stea
S'a arătat pe vremuri și m'a luat cu ea,
Și rătăcesc de-atuncea mereu pe urma ei,
Și steaua 'n hău aleargă și pașii mei sunt grei.

Iosif Vulcan

de dr. C. Pavel

II.

În aceiaș vreme Vulcan aduce un aport real și neprețuit și culturii generale românești prin faptul că apropie treptat scrisul românesc din Ardeal de limba noului crez literar al junimiștilor dela Iași. Anii dintâi revista stă încă sub influența cipurienilor și o rupere bruscă cu scrisul școlii ardeleni era prea riscant. Dela 1870 însă revista începe o inovație nervoasă; deschide o pagină statornică pentru folclor și rubrica din popor, an de an devine tot mai bogată și instructivă.

Indemnul pentru aprecierea literaturii poporane, directorul Familiei nu-l primește numai dela reacția din Iași, ci și din altă parte. Vulcan cunoaște bine literatura maghiară. Curentul poporan la Unguri, de pe urma poezilor Petőfi, Arany și Jokai indeosebi, stăpâna toate produsele literaturii maghiare. Om de o cultură selectă, Vulcan era mult apreciat de fruntașii scrisului unguresc, de Gyulai Pál și Greguss. În literatura maghiară chiar prin anii șaptezeci, cercetările și studiile folkloristice se făceau conform celor mai noi metode relevate de Lazarus și Steindhal Hegmann introduse și la noi, mai târziu, de Hașdeu în Cuvinte din Bătrâni.

Iosif Vulcan este însărcinat din partea literaților maghiari cu colecționarea și studiarea poeziei noastre poporane. Traduce în ungurește din colecția lui Alexandri Micrița și douăsprezece doine și cântece bătrânești din Bihor culese de Miron Pompiliu.

În ziua de 31 Mai 1871 ține o conferință în fața literaților din capitala Ungariei asupra marelui poet al țării Ungurești care este poporul românesc. Lunea aceasta străină și înacrită rămâne adânc mișcată de frumusețile și bogăția poeziei noastre dela sate și Vulcan e ales membru de soc. lit. Kisfaludy.

Presa maghiară și cea germană din Budapesta, în frunte cu Pești Napló, Hon, și Reform apoi Pester Lloyd apreciază cu multă admirație geniul și credințele noastre poporane dând expresiune convingerii că „această schimbare de tesauri culturali naște o stimă reciprocă.*)

Încă din vremea aceasta începând Familia devine un adevărat muzeu al folklorului românesc. Banatul, Bihorul, Maramureșul, Ardealul, Bucovina, Basarabia și Dobrogea, tot acest pământ sfânt care azi se chiamă România, își desface sînul și își trimite prin o seamă de harnici colecționari poezia, tradițiile, obiceiurile la revista dela Oradea.

Și dacă considerăm marele magazin de materie folkloristică îngrămădit pe paginile nesfârșite ale celor 42 de volume ale Familiei; Vulcan și azi aste o actualitate de neasămuită importanță prin contribuțiile acestei reviste la știința modernă a etnopsihologiei și etnografei-românești.

Și nime n'a contribuit cu mai mult material la epocala scriere de proporții fantastice alui Hașdeu: Magnum Etymologicum Romaniae, ca folkloriștii lui Vulcan și între aceștia un vechiu și harnic dascăl azi preot subțele poale de codru bihorean, cum ne mărturisesc scrisorile de îmbărbătare și recunoștință primite din partea acestui geniu fragmentar al neamului nostru care a fost Hașdeu.

Revista lui Vulcan cu vremea devine și un loc de întâlnire al tuturor scriitorilor noștri din toate părțile locuite de Români. În chipul acesta redactorul Familiei inaugurează un contact necunoscut până atunci între mișcarea culturală din Ardeal și vechiul Regat, trezește un interes reciproc și prin ajutorul moral ce-i venia de peste munți deșteaptă în Ardeleni un fel de pietate, admirația și nădejdea rudei sărace și obișduite în fratele cel liber și mai bine înstărit, dela care aștepta zile mai bune.

Dela apariția până la apunerea Familiei atât generația veche a poezilor și scriitorilor de dincolo în frunte cu Bolintineanu, Eliade Rădulescu, Alexandri, cât și cea mai nouă se perindă aproape în fiecare număr cu ardelenii începând cu Gh. Barițiu, A. Densușianu, I. A. Lăpădat, At. Marinescu până la generația oțeliților dela Lucafărul.

Familia a fost cuibul de unde a zburat spre culmile de glorie M. Eminescu.

Nelipsit dela sesiunile generale ale Academiei, Vulcan se reîntoarcea încărcat de impresii și informațiuni literare, sociale și politice din țară și Familia cu paginile: „Din București“ era un fel de monitor oficial pentru frații din Ardeal. Și azi cu ochii înălțurați citim cu câtă pieptate și emoție vorbea de progresul tînărului Regat, cu fiecare cuvânt ne întăria în credința că toți românii ori pe unde ar fi azi ei respirați, sunt membrele unuia și acelui trup și odată când va suna ceasul, fiecare va grăbi la încheietura lui.

Granițele în urgia vremurilor ne-au apăsât carnea dar nu ne-au tăiat în suflete, de aceea toată literatura Familiei așa cum a fost, este o muncă da propagandă a conștiinței unității naționale.

Pentru această idee și-a risipit Iosif Vulcan comora entuziasmului său tineresc și vigoarea unei vieți întregi. De acea cei 41 de ani din fruntea Familiei, această muncă uriașă a lui Vulcan are un sens mai superior decât toate scrierile lui.

Nici vreme nici liniște n'am avut ca să facem l'art pour l'art. Scriitorii și poeții noștri au fost educatorii și îndrumătorii acestui neam. Au plâns cu cei ce plîngeau și s'au bucurat cu cei ce se bucurau:

Sunt suflet din sufletul neamului

Și îi cânt bucuriile și amarul.

Și dacă ideea națională a fost — cum se zice — religiunea veacului al XIX, la noi această idee primise

un conținut și mai larg; la noi atât ideea națională cât și cea a continuității în Dacia sunt numai cei doi componenți ai ideii unității neamului, a Românismului; visul nostru de veacuri stropit de atâtea lacrimi.

Pentru această idee care a ispitit mai întâi pe Petru Rareș, cade Mihai la Turda; pentru această idee s'a martirizat slăvitul cersitor Gheorghe Șincai; această idee a muiat în lacrimi toate condeele noastre din veacul al XIX; această idee a trecut Milcovul, această idee a dărâmat Carpații și

Să fie protivnicii minte

Că-s vii, când e vorbă de ea

Și morții în morminte.

Un drum între vis și realitate.

Pentru lupta internă alui Zimbrăi Pista, Vulcan gă-

Dr. CONST. PAVEL

sește psihologia care mișca și termina conform retorismului romantic cu următoarele cuvinte: „Națiunile mici trebuie să-se ferească și de urma Cosmopolitismului, căci ele numai prin timbrul național specific pot să existe“.

Dar nu mai puțin ne privește de aproape cortegiul celorlalte tipuri: invalizii vieții noastre naționale, păcatele politice, intriganții profesioniști, baurul, întrușii vârați în sus, cozile de topor, cățelușii fișpanilor, instrumentele solgăbirărilor, o galerie nesfârșită din toate eșantilioanele vremii.

Iată ranele națiunii! Mulți fii de ai nemului nostru — observă Vulcan — o pățiră ca Zimbrea Pista. Pentru mici neînțelegeri și mari visuri deșerte au sacrificat eternele interese ale neamului. Trădătorii de neam însă nu se certau nici în cer nici pe pământ. Caracterul fiilor săi? Spune de încheiere Vulcan, — face mare și fericită o națiune.

Astfel ne vorbeau bătrânii.

Cuvinte vechi pe care însă o tristă realitate nici odată nu le-a actualizat mai mult ca astăzi.

Un amestec de „comedie umane“ din romanele lui Balzac cu câteva figuri candido și ideale în felul marelui romancier Georges Sand, cum e Aurora, familia Aldinescu, avocatul Aurel Pompilescu, acest roman — ori mai bine — această revistă a vremii cu toate insuficiențele la data când în acest gen la noi, afară de Filimon, — nîme nu încercase, poate figura cu cinste în prima etapă a evoluției noastre literare.

Dacă romanul analizează, teatrul sintetizează viața în culminanțele ei cele mai vii. Și Vulcan, propagand stul, nicăiri nu ni se reliefează mai mult ca în lupta pentru o scenă românească în Ardeal. Cece a făcut Alexandri pentru vechiul regat, continuă Vulcan pentru Ardeal.

La 11 Februarie 1870 suleva, sprijinit de Alexandru Mocioni, V. Babeș și Iosif Hodoș, ideea unei societăți de teatru național în Transilvania.

La apelul lui Vulcan însoțit de cuvintele lui Eminescu și Alex. I. Lapedat dela Brașov, s'a constituit la data menționată Societatea pentru crearea unui fond de teatru român, având în frunte pe Iosif Hodoș, de secretar pe Iosif Vulcan, casier V. Babeș, iar de membrii în comitet pe Alex. Mocioni și Alex. Roman

Omul care dela începutul activității sale făcuse din scris apostolat, își dete din vreme seama de marele rol cultural al teatrului care poate fi lucru bun, chiar și azi dacă e în mâni bune.

Prin anii șaptezeci trupele lui Millo, Pascaly cu doamna Matilda Pascaly, descălecară și în sala cea mare dela Vulturul Negru din Oradea. Lumea românească rămâne fascinată, chiar și presa maghiară din loc e viu surprinsă de jocul și arta artiștilor români. Ce cutremur sufletesc, ce mândrie națională, ce undă de umor sănătos mișca sala în fața lui Jorgu dela Sadagura. Vorbele lumineau mințile și deschideau inimile.

Rămăneau frânturi de cuvinte înțelepte, proverbe glume, povești și năzuinți spre o românească curată și dulce așa cum aceia picura din gura marilor preoți ai Taliei Române. Acesta era visul lui Iosif Vulcan. Un sfert de veac și mai bine scrie, aleargă, cuvântând și însuflețind până ce într'o zi din modestele adunări generale de altă dată ale societății, face adevărate praznice culturale.

În acțiunea aceasta este secundat și incurajat de Doamna Aurelia Vulcan, adevărat tovarăș de muncă, care îl însoțește pretutindenea. Prezența dsale la aceste adunări simboliza partea de jertfă ce cer doamnele române în marea operă de infiripare și răspândire a culturii naționale.

Discursurile ocazionale erau ținute totdeauna de Vulcan. Era omul solemnității culturale. Înalt, svelt, robust cu mustața argintie și inspicată, schița o statură de mare senior negrăbit și de o rară prestanță personală. Spirit vioi dar totdeauna cumpănit și măsurat, el era „le point de mire“ al adunării.

În fiecare discurs dela aceste serbări, Vulcan cu un

incontestabil talent oratoric, suleva câte o chestiune de cultură, limbă și artă românească, grefată pe un fond de idealism despre care susținea că trebuie să fie încheieturile credinței naționale, singura noastră avere în vremuri de restriște. Retipărirea acestor documente ale vremii ni se impune.

Dela 1895 societatea sa este o bibliotecă teatrală. Crează burse și la 1907 când pleacă Vulcan averea fondului atinge suma de 384816 cor. aur, cam 15 milioane lei. Și de atunci? . . .

Idealul lui Vulcan era:

Să facem un teatru, o casă minunată

Și să adunăm într'nsa tot ce am avut odată

Și tot ce-i azi al nostru: grai, datini, port și cânt

Si tot ce are neamul mai prețios și sfânt.

(Prolog: Seara cu ploia)

Și ori cât comediile, farsele și scenetele: Mireasa pentru Mireasă, Alb și Roșu, Cui cu Cui, Chiriașul fugit, Doamna care pleacă la băi, Gărgăunii dragostei, Înainte de bal, Prima rochie lungă, ne spun că Vulcan avea ochi și pentru mica burghezie românească ce abia prinde a se înfiripa pe un fond cam mixt de cultură, totuși el se îndreptă cu mult simț și tragere de inimă spre viața dela țară. Poezia satelor, umbrele și lumina acestora, încurcăturile micilor interese personale, alegerile de preot, învățători, primar, notar, cercurile din Bănat, sinoadele parohiale, dascălița, ctitorul, crâsnicul, plăieșul, apoi luxul, divoițul, alcoolul, vrajba, vorba multă, părăsirea portului național, iată lumea noastră specifică adusă de Vulcan pe scenă.

Nici tehnica, nici invențiunea, nici intriga și nici viața tipurilor și a scenelor nu o vom măsura cu ultimele dorințe ale dramaturgiei moderne. Noi admirăm creațiunile occidentului și dramele marilor probleme istorice, filozofice, romantice, sociale, muncitorești, familiare și ale mulțimii psihologice, dar în aceiaș vreme adorăm tot ce e al nostru. Și dacă pentru Mihalache Kogălniceanu, oamenii, luptele și locurile patriei noastre sunt mai scumpe și mai frumoase de cât cele mai mari evenimente și glorii și mai clasice aspecte din lume: Atunci și nouă ni-s mai dragi decât toate creațiunile lui Ibsen, Suderman, Gerhardt Hauptman, Strindberg, Shaw, H. Bataille, Bernstein, Gorki până la Maurice Dekobra, ni-s mai dragi coriștii din Chisău, ori peripețiile alegerii de dascăl alui Ilisie a Bandului, apoi și Stefan alui Cimpoiaș, și Crâsnicul Pintenaș, și Jancu Surdulului și Iofa Cărăușul și Uica Sivu Iernila și Vaselina lui Iernila și Traia Lilida și ctitorul Chirila și Pelegia și Efta Marcu și toți primarii, chinezii, turtelarii, covrigarii și plăeșii lui Vulcan. Toți aceștia sunt tipuri dintr'o lume care singură era a noastră.

Teatrul lui Vulcan din popor și pentru popor cum sunt: Sărăcie lucie, Ruga dela Chisău, Măța cu clopot, Soare cu ploaie, în Ardealul altor vremuri ne-a venit ca o ploaie binefăcătoare după o secetă îndelungată. Și ni-l reamintim și azi cu duioșia cu care ne gândim în clipele

unei promoții universitare la ziua în care am fost duși întâia dată la școală.

Tradiționalist și ardelean, Iosif Vulcan cunoștea bine trecutul neamului românesc. În discursul de recepțiune la Academia Română, reînvie figurile vajnicilor luptători ai Banatului: D. Țichindeal, C. Diaconoviciu Loga, frații Iorgoviciu și Samuil Vulcan.

În drama istorică: Ștefan Vodă cel tânăr, jucată la 1892 pe scena Teatrului Național din București, se inspira din cronicarii Moldovei, evocă, înainte de Delavrancea, zilele pline de urgie și starea tristă a Moldovei sub Ștefăniță Vodă. Drama are scene zguduitoare și cuvinte ce prind și ne face să auzim parcă pe Miket din Vlaicu Vodă alui Davila. Vulcan ne reliefează marea dragoste de țară a vechei boerimi, care văzând cum Sânghinosul domn duce țara de răpă prin mâna doamnei Magda, îl otrăvește și îl trimite pe ceia lume.

Arbore hatmanul, întrebat de Vodă ce fac boerii răspunde:

. . . Plâng toți boerii și popor

Și câți simt moldovenește în sufletele lor.

Vlăstarii vechi ai țării n'au zi de sărbătoare,

Bătrâne obiceiuri călcate în picioare.

Ai întrunit în mâna-ți puterea țării întregi,

Ea are numai sarcini și nici un scut în legi

(act. II. scena I.)

Păi nu ți-i neam păgănul și dacă te isbește

Nu simți așa durerea ca dela frate-tău.

Când Ștefan ne-asuprește ne doare mult mai rău, iar Doamna Magda avertisează pe boieri:

Nu-i timpul ca boierii să ducă o viață în ceartă

Acuma dușmănia-i păcat ce nu se iartă.

(act. II. scena VII.)

Sunt versuri ce ne spun odată mai mult, ceeace ne-ar fi putut da Iosif Vulcan, dacă nu se fărâmița în diferite direcțiuni.

Dar ce a făcut Asachi pentru Moldova și Alexandri pentru Muntenia, lui Vulcan îi revine să înfăptuiască singur — fără Millo, Negruzzi, și Cogălniceanu — în Ardealul năcazurilor noastre.

Prin tot ceeace a scris: poezie lirică, nuvele, romane; teatru și traduceri, din romancierii francezi, cum sunt Cavalerii Noptii din Ponson du Terail, Vulcan are marele merit de a plăcea vremii și prin aceasta el și-a împlinit misiunea istorică și culturală. Destinul lui a fost să trezească și să învețe și în chipul acesta să pregătească terenul unei noi mișcări literare în Ardeal, aceleia dela revista Luceafărul, inaugurată de generația dela începutul veacului nostru.

Această uriașă muncă de precursor o săvârșeste Vulcan în partea publicistă prin revista Familia, înflințată și redigată de dânsul o viață întreagă.

În numărul cel dintăiu, apărut la 13 Mafu 1864, cu chipul filantropului orădan N. Jiga, cu poezii de Aron Densușianu și proză de Barițiu, Codru Drăgușean și I.

Grozescu, tânărul bihorean cu cei 24 de ani, câți avea la data aceasta, se întreabă ce rol social va avea la noi, la Românii ardeleni, o revistă socială, când n'avem viață românească.

În iarna anului 1865 tinerimea română universitară din Ardeal aranjând un bal, fu silită a tipări invitațiile și în l. maghiară. Se mai întreabă, de ce această publicație se numește Familia și tot, el, Vulcan, răspunde: de aceea fiindcă ea interesează pe toți membrii unei familii, iar desvoltarea spiritului patronal își are baza în cercul familiar.*)

În procesul de evoluare a spiritului familiilor românești cari în Ardeal erau ademenite de literatura germană și de avântul din ultimele decenii al celei ungurești, această revistă scrisă pentru toți și pe înțelesul tuturor, are rol decisiv. Și Iosif Vulcan prin faptul acesta, intră definitiv în istoria culturală integrală a neamului românesc.

Dela 1865 Foia pentru Minte, Inimă și Literatură alui Iacob Mureșanu și Gh. Barițiu dela Brașov nu mai apare.

Cum se putea, ca subț absolutismul austriac, vreme de tresăriri și de atâtea nădejdi în ziua de mâine, românii să n'aibă o publicație literară? Ca și o continuare a foaii dela Brașov scoate Vulcan acuma la B.-Pesta revista Familia.

Suntem înainte de șazeci și șapte și ni se impunea un organ social-cultural, acolo, unde subț provizoriul lui Schmerling ferbea cazanul frământărilor noastre politice. Dela 1861 aici iese Concordia lui Sig. Pop, pleacă dela o catedră din Beiuș; iar dela 1866 tot aici, în B.-Pesta apare Federațiunea lui Al. Roman, alt profesor dela Beiuș și Albina lui V. Babeș.

În jurul acestora se grupară, după vederi, protagoniștii politici și oameni de condei ai vremii, între cari conduceau bihoreni: Al. Roman, I. Pop, Iosif Vulcan Partenie Cosma, și Gh. Popa, pedagogul.

După luni în urmă dela apariția Familiei, la 27 Iulie 1865, Schmerling în noua situație externă, cu planurile sale de federalizare a Monarchiei, cade.

Zarea zilelor noastre de mâine se întuneca. Organele politice românești în noua constelațiune abia mai pot răsbi și câțiva ani în urmă dispar. — Incepe povestea tristă a gazetarilor ardeleni cu multe dureri și puține plăceri.

Resistă însă Familia lui Vulcan, pe care o conduce cu multă răbdare și chibzuială, cum conduci o navă printre talazuri, -- vreme de patruzeci și doi de ani.

Acuma se descifrează rolul și rostul adevărat al lui Iosif Vulcan în istoria culturii române și se țese în jurul lui acea aoreolă specială care e numai a lui și de care nici un cărturar român al vremii nu s'a învrednicit. Patruzeci și două de volume ale revistei Familia, — iată — scurt, biografia, viața și opera lui Iosif Vulcan!

Geniile în fulgerătoarea lor trecere luminează pe o clipă drumurile; munca stăruitoare a minerilor pregătește propășirea unui popor. Și subț raportul acesta cine se poate compara dintre contimporani cu Iosif Vulcan?

Insemnătatea acestei reviste, — cu chipuri de oameni mari, cu literatură ușoară, cu lucrări de propagandă culturală, cu înregistrarea tuturor evenimentelor sociale, politice, școlare, literare de dincoace și de dincolo, cu știri de tot felul din toată lumea mare și cea românească — zic — această revistă se remarcă îndeosebi prin faptul că, după părăsirea la 1880 a Budapestei, a eșit un sfert de veac și mai bine, aci în Oradea, — în orașul acesta, noi Românii, eram odinioară un element ce impunea. Enoriașii celor două Biserici naționale din loc, tot veacul XVIII, începând din 1714 până bine către sfârșit, erau, — cum ne spun registrele — cei mai mari și mai numeroși contribuabili, în capitala B.horului.

Aceasta ne-o mai învederează și locurile celor două biserici românești, mari și strălucite, pe cari locuri, de bună seamă nu le-au îmbiat nimeni, în fruntea orașului, unui număr dispărent de mii.

Vremurile însă, începând cu anii șaptezeci din veacul trecut, se înăspresc și noi perdem terenul zi cu zi. Prin anii optzeci și vechea societate literară e desființată,

Familiei îi revine meritul de a mai toarce subț noul regim, firul vechilor tradiții culturale românești în Oradea noilor vremuri. (Sfârșit)

Mai vino iarăși...

de Constantin Dobos.

Mai vino iarăși în poiana, cu-atâtea mii de romanițe,
Țesute în covor de iarbă, ca fluturii de pe alțițe;
Să-ți lași și părul tău și fruntea, să le 'ncunun cu albăstrele.
Cu 'n zimbet să m'aduci tu iarăși, pe țărnul visurilor mele;
Să faci cercări să-mi zici pe nume, s'aud cum glasul tău mă
[cheamă...
Iar de sunt trist atuncea, dragă, să nu mă 'ntrebi, căci nu-mi
[dau seamă

Mai vino iarăși în dumbrava, în haină verde îmbrăcată,
Să ascultăm concert de paseri, cum cântă toate dintr'odată;
Să te cuprind cu 'n braț de mijloc, să 'ntorci spre mine fața, ochii,
Și 'nfiorat s'ascult în urmă, la foșnetul prin frunze-al rochii;
Să te sărut, copil cuminte, să simți și dragoste și teamă...
Iar de suspin atuncea, dragă, să nu mă 'ntrebi căci nu-mi dau
seamă.

Mai vino iarăși în pădurea, cu-atâta tainică-armonie,
Ocrotitoare în iubire și sfânt isvor de poezie;
Să ne surprindă iar amurgul, îmbrățișați ca 'ntotdeauna,
Privind un cer spuzit de stele, ori așteptând să iasă luna;
În brațe să te-adorm ca 'n leagăn, căci nu-știi Dragostea de
[mamă...
Iar de-am să plâng, atunci iubito, să nu mă 'ntrebi, căci nu-mi
[dau samă.

*) Vulcan: Familia, Bpesta 1865 No. 1 p. 14.

Literatura persană

Poeme în proză

de HAFIZ

Și a plecat...

Un singur sărut pe buzele ei, n'am putut răpi... și a plecat.

Fața ei neprihănită abia am zărit-o... și a plecat. Unirea noastră care n'a fost de cât bucurie, numai este de cât amărăciune. N'am putut s'o opresc... și a plecat.

Câteva cuvinte de mângăiere șoptise: „Niciodată nu voi evada, spunea, din cercul bine cuvântat al brațelor tale, izvor al dorințelor mele“.

Câte desmierdări!... și a plecat.

Imi spunea: „Cine dorește bucuria prezenței mele, trebuie să renunțe la el însuși.“ Am renunțat la toate... și a plecat.

Cât de mândră eră depărtându-se! Cum pășia ca o regină pe iarba mângăietoare și pe flori. Dar nu i-am putut culege trandafirul gurii... și-a plecat. O, Hafiz, în fiecare seară lasă-te pradă regretelor și lacrimilor.

Vai! Vai! Nici n'am putut să-i spun a dio... și a plecat.

De ce să plâng?

Doamne, fă ca iubita să revie! Numai ea ar fi în stare să mă scape din capcana tristeții.

Dă-mi ca un balsam pulberea drumului, în care pașii săi au lăsat urme. Vai! Cum să scap de suferință? Toate drumurile mă îndreptează spre frumusețea sa. Fiindcă astăzi, Doamne, sunt în puterea ta ai milă de mine.

Măine când nu voi fi decât o mână de lut, unde voi găsi pentru a te înduioșa lacrimile pocăinții?

Dar de ce să mă tânguiesc? Aceea care m-a rănit poate să-mi plătească însutit răul ce mi-a făcut.

Păzească-mă Dumnezeu, iubito, de-a-ți reproșa ingratitudinea și chinurile cu cari m'ai copleșit. Frumusețea, chiar când e nedreaptă, e numai milă și mângăiere.

Hafiz, niciodată nu va putea scrie un cântec scurt pentru părul tău.

Absență

Pulberea drumului prin care se strecoară pașii iubitei, este un parfum. Adu-mi-o, adiere a zefirului! Rispește-mi chinul inimii!

Repetă-mi un cuvânt de veselie spus de gura ei. Adu-mi solia bunelor vești, venite din lumea tainelor. Prieteni, vă implor în numele credinții, aduceți-mi cât de puțin din această pulbere călcată de ea, nu din aceea în care s'au imprimat pașii străini.

Foarte lungi zile au trecut fără ca ochii mei s'o vadă. O, Saki, dă-mi cupa, oglinda prin care se evocă cei absenți.

N'ai nevoie de lanțuri: ca să fereci o inimă pierdută din iubire. E de ajuns un fir din părul tău. O inimă naivă și simplă nu-i făcută pentru aventuri. Dă-mi vești dela vrăjitoarea care m-a răpit.

Pasăre frumoasă din grădină, îți mulțumesc pentru bucuria ta.

Cântă trandafirii și parfumul lor viu pentru surorile tale ce stau închise 'n colivie.

La ce-i bună această zdreanță în care este îmbrăcat Hafiz?

Pentru ca s-o roșească cu vin și să facă din poet un beiv, prăpădit bun de dus la târg cu sclavii.

În zori voi visa

O, tu, care pleci departe de ochii mei, Dumnezeu să te aibe în pază! Sufletul mă părăsește, dar te păstrez în inimă.

Până 'n ziua 'n care giulgiul va acoperi pulberea mea, nu crede niciodată c'ași putea să te uit.

Lasă-mă să fiu pătruns de flacăra ochilor tăi. În zori voi visa că mâinile mele rugătoare se încrucișează în jurul gâtului tău

Dacă ași găsi un Mag din Babilon i-ași cere farmece ca să te cuceresc.

Ai milă! lasă să mă apropii de tine, așa fel în cât, din inima mea în flăcări să cadă la picioarele tale o ploaie de perle.

Plâng, sperând că acest șuvoi de lacrimi va face să încolțească în inima ta floarea iubirii.

Singura-mi dorință înainte de a muri, este ca tu să întrebi:

Ce-i cu iubitul tău.

O, Hafiz! Vinul, femeile, cântecele, sunt nevrednice de tine!

Leapădă-te de acești idoli, dacă vrei iertarea.

Trad. de Flori-Sam

A apărut în editura „Familia“ prima broșură: *Român, Rumun, Oláh sau Vlah* de Al. Keresztury—Olteanu. Doritorii și-o pot procura dela administrația revistei. Prețul 10— Lei

Când și-a zărit pieptul spart Ion Tudor*

de George Acșinteanu

Lui Tanți, copilul cu ochii mici dar rupți din soarele tibetan. Aceasta pentru că necontenit înțeapă o inimă cu acul înroșit la flacăra nestinsă.

... Ion Tudor, învățătorul satului, stătea încremenit, ca o statuă de piatră în fața mesei de lucru. Par'c'ar fi fost un executat pe scaunul electric și acum aștepta nepăsător înhumarea. Privirea și gândul le avea ținute într'un colț al casei, tocmai ca pe niște piroane ruginite. Nu știa ce se întâmplă cu el. Incercase să citească dar literele fugiseră pe dinaintea ochi or, ca niște furnici negre. Indrăznise să ia tocul din calimără și să scrie povestea fetei de preot, pe care o omorâse în ziua aceia tat' său și care acum ședea întinsă nudă, pe masa de piatră neagră a spitalului din sat, dar mâna îi tremura și liniștea din jurul lui îl apăsa pe umeri și pe piept greu. Focul din sobă se stinsese și în el deasemenea se stinsese orice licărire de gând.

Dacă nu l'ar mai fi trezit, din când în când, vântul care continua să îngâne gros, pe la ferești, litanii iernii, cu glasul său răgușit de Crivăț bătrân și vagabond, ai fi crezut că Ion Tudor se sfârșise. Stău așa mult timp. Lumina lampei oboșită se micșoră încet, încet. Se transformă apoi într'un muc galben și în cele din urmă se stinse și ea. Atunci, de după sobă, un motan se scutură. Topăi pe lângă Ion Tudor ca un pușor de pernă fantomatic și îl atinse cu laba pe picior făcându-i semn. Ion Tudor tresări. Se sculă de pe scaun.

— „Haide eși!“ Motanul se strecură repede pe ușă căci îl aștepta, supt gard, pisica vecinei, cu nerăbdare. Printre întredeschizătura ușei, pătrunse în încăperea plină de întuneric, un sunet sfios de muzică. Atunci Ion Tudor pipăi pe masă, luă chibriturile și își aprinse o țigară. Se îndreptă apoi spre fereastră. Afară era lumină ca ziua. Luna părea răstignită între două grămezi de argint. Ion Tudor o văzu ca pe o domniță strălucitoare, cu zâmbetul împietrit în colțul gurii și cu un voal subțire lăsat pe sâni goi. Ochii lui sfredeli, după aceia, prin ger și noapte, până la ușile boerului Badea. Acolo, înăuntru se sărbătorea cu vin nou, cu lăutari aduși anume dela oraș și cu femei frumoase, nuntă... Nunta Florichii, fata ciocoiului. Și acest fapt îl determină pe Ion Tudor, să cadă iar pe gânduri. În el începu să se lovească amintirile cap în cap, ca niște cremene cari scoteau scânteii trecând acum, una după alta, prin fața lui.

* * *

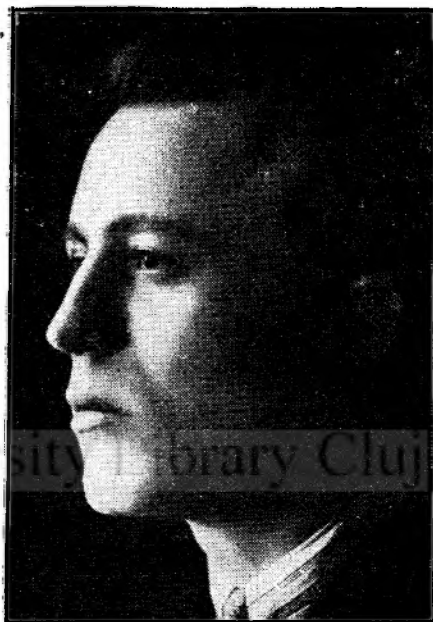
Copil de doisprezece ani.

Mic, pipernicit, blond, sărman și fără tată. Sfârșise d'abia patru clase primare și necazul prematur începuse de-abinelea să se joace cu ghiarele prin sufletul-i plâpând. Mamă-sa bolnavă și el copil de roată la grădinile sârbești de lângă pădurile de plopi ale „Căsăriei“. — Aici

* Din volumul „Omul putred“.

noaptea mâna caii la roata de udat, ziua săpa la tarlale, iar câteodată Ivanoff, unul dintre grădinari, îi mai umfla fălcile cu pumni scoroiți de soare.

Într'o dimineață cu iarbă crudă pe sânul brazdelor, eșise cu toți la săpat. El din greșeală tăie un fir de ardeiu. Un copil îl reclamă. Ivanoff, ochiu de dușman, inimă de câine și stârv de bulgar, se repezi la el și îi dădu doi pumni grei după ceafă. El căzu în țărână Sân-

G. AXINTEANU.

gele îl podidi pe gură și nas. Pământul începu să se învârtească în fața lui, ca o roată neagră. Amețise. Florica, fata boerului, care se jucase, până atunci, cu mingia printre tarlale, se apropie încet.

— „Scoală! Am să' spun lui tata“.

Copilul suspinând o privi cu recunoștință de câine credincios.

— „Cum te chiamă“, făcu din nou fetița cu scânteii în ochii ei umezi.

— „Ion Tudor“.

— „Și pe mine Florica“.

— „Daaa?“

— „Da“.

O licărire de soare, un murmur de izvor, un tril de privighetoare se strecurară în pieptul copilei de zece ani. Pe crenguța sufletului ei înmugurise un simțământ nou, care își întindea frunzulițele până în inimă. De aceia fetița cu părul negru, se apropie de copilul ros de mizerii. Il șterse la gură de sânge cu batista ei. Il privi adânc în ochi. Copilul tăcea.

Se ridică din țărână doar și voi să mulțumească. Dar fetița, fără să știe ce face, îi luă capul între mâini și îl sărută pe buzele care le ștersese cu batista albă. Când copilul deschise ochii fericit, fata fugia cu părul în vânt, fără să se mai uite în apoi. Par'c'ar fi fost un înger alb, care sbura spre cuibul lui, de lângă Dumnezeu.

De atunci s'au văzut mai des.

* * *

Acum de curând.

De când venise învățătorul satului.

Intr'o seară cu haină cernită, cu lumânări reci, aprinse în templul nemărginit al lui Isus. Florica îi eși înainte la fântâna de piatră din colțul armanului, de lângă șu-vita dealului.

— „Bună seara Ioane“.

— „Bună seara“.

— „Tot dela cimitir?“

— „Da“.

— „Iar ai fost, frate? Ce copil ești. Ai început să trăești numai cu morții.“

— „Ce vrei Florică, mi-era dor de tata... înțelegi tu? Mi-era tare dor de el“.

Florica nu mai vorbea. Ea puse amândouă mâinile pe umăr și cu ochii ei de întuneric îi străpunse ferestrele gândului. Lui Ion Tudor i se părea că o vrajă grea cade peste el. Rămăsese cu ochii țintiți în pieptul fetei. Cât au stat așa nimeni n'ar putea spune, căci liniștea și noaptea îi învă'uise într'un zăbranic cald, ca pe niște copii întârziati.

— „Ioane!“, tresări fata cu un gând nou.

— „Da“.

— „Ți-aduci aminte, Ioane?“

— „Ce?“

— „E mult de atunci. Vre'o zece ani. Tu erai mic. Nu plecaseși la oraș, la școală. Munceai la grădină. Te bătuse Ivanoff. Te trântise jos bulgarul și te umpluse de sânge. Eu am venit, ți-am șters sângele de pe buze și lacrimile din ochi. Atunci ne-am cunoscut... De atunci te port mereu în gând, Ioane... de atunci.“

— „Și eu, Florică“.

Ion Tudor nu mai putu să mai continue. Era fermecat de zâna albă d'n fața lui. Vrea ceva, dar nu știa ce. Fata însă mai îndrăzneată, îi culese nedumerirea de pe pleoapele calde, cu buzele ei. El se turbură. Căldura din sânii de piatră, aprinse puternic în pieptul lui făcliiile celor douăzeci de primăveri. O strânse la piept și își apropie încet gura de buzele subțiri cari așteptau întredeschise, pline de vrajă, însetate... Aceea a fost ultima seară când a mai întâlnit-o...

* * *

La trei luni Florica se logodise cu un popă. Astă-seară avea nunta.

Dar să fie ea oare îndemnată de voința proprie?... Sau...

Tatăl ei era un om rău și tot ceiace vrea el trebuia să se înfăptuiască.

Altfel ciocoiful făcea prăpăd.

Ar fi pățit poate și ea ceiace a pățit fata preotului criminal.

* * *

Ion Tudor știa foarte bine că de acuma se sfârșise totul, orice nădejde.

Se gândise el, de cu seară, să se ducă așa tam ni sam la nuntă și să-i spună boerului că Florica este a lui și numai a lui, dar în urmă își luă seama.

Orice demers ar fi fost zadarnic.

Acum privea drumul acoperit de zăpadă și se lăsă iarăș purtat de gând, dar de un gând de alt ordin. Până acum creerul îi purtase, prin față, amintiri sentimentale, trecutul celor zece ani, fragmentat în mici, foarte mici captiote.

De data asta însă îi fabrica o închipuire presupunătoare. Așa Ion Tudor se văzu îmbrăcat cu paltonul, cu mânușile de piele în mâini, sărind peste un pârleag putred. Un câine îl latră. El fuge și se îndreptă printre troeni, spre casa albă, unde Florica purta haină de mătasă, iar pe frunte flori de portocali. La poarta de fier, Ion Tudor întâlni pe Ivanoff, care din grădinar ajunsese paznic de noaptea.

Desigur bulgarul și acum nutrea ură pe el. Poate că o fi chiar îmbu bat de aur de boer, pentru ca să nu'l, lase să între sau...

Trei lovituri surde în poarta mare.

— „Cine-i acolo“. se auzi vocea bulgarului.

— „Eu, învățătorul Ion Tudor“.

— „A, ha, matale ești bre? Vină ncoace. Ce te-am așteptat! La mine dai voe să duci tu unde vrei“.

— „Bine, îți mulțumesc“.

Ivanoff deschise poarta. Ion Tudor intră, dar auzi cum ușa se încue pe dinăuntru. Nu luă în seamă. El se îndreptă în fugă, pe lângă uluci, spre balcon. Ajunse. Din salon eșeau afară răsese de femeii amețite de vin. La o fereastră zări pe Florica. Ea ședea sprijinită de cadrul geamului cu capul între mâini. Era tristă. Lumina lămpilor o mânjea pe față cu o paloare rece de mort. Ion Tudor voi să strige: „Florica!.. Florica mea“. Dar o umbră se propti în fața lui. Până să întrebe el cine este, simți deodată o lovitură puternică în piept și în acelaș timp o căldură de jeratec, de mangal în cap, în tot corpul. Intinse mâinile spre geam, vru să țipe, dar nu mai putu.

Căldura de mangal din el îl înăbuși, îi tăie puterile și tânărul se prăbuși în zăpadă...

După aceia zorile veniră la el ca niș'e crăese nude, cu carnea vânăată de oțel, cu sânii roșii de mere domnești și cu aurul părului respirat în cele patru puncte cardinale.

Ion Tudor își zări atunci pieptul spart de o lovitură de topor și inima asvârlită pe treapta scării, care ducea în odaia de dormit a miresei.

Costa Vlahia

— Dramă —

de M. G. Samarineanu

Actul II. — Scena VI,

Ioana

Pe aici, așa . . . stai, nu ! . .

Te ascunde 'n tufa-aceea . . .

Costa Vlahia

Și o să vie ?

Ioana

Poate

Costa Vlahia

Tu.

Ioană, e mai rău ca 'n luptă,

Ioana

De-aia ai venit armat,

Cu ghitara prinsă 'n panglici

Costa Vlahia

Ești un drac împielit.

Ioana

Pentru Ion al meu sunt inger

Costa Vlahia

Steaua ce-a călăuzit

Cei trei magi: Ghitara, Costa și-un amor nenorocit
Iată ce ești pentru mine.

Ioana

Un bărbat îndrăgostit

Ori ca moara-i merge gura, ori e mut ca un lămpit.
Costa Vlahia e din primii și în dragoste-i viteaz
Ca pe câmpul bătăliei.

Costa Vlahia

Am sărit peste pârliaz,

Și-asta e o vitejie !

Zorile îngânând ceva neînțeles se prinseră de mână
și făcură o horă mare, învărtindu-se încet, încet, apo
repede, repede.

Cu cât se învăteau mai iute cu atât glasurile lor
murmurau mai gros. In cele din urmă, când nu rămase
din hora lor de cât un vârtej vertiginos, se desprinseră cu-
vintele :

— „Ion Tudor, inima lui... pe scări de piatră...
spre cuibul domniței . . . Pieptu-i este spart . . . iar el e
mort“!

Și așa, tot învărtindu-se, vârtejul zorilor se ridicară
în sus, luând cu ele și corpul țapăn din zăpadă . . .

. . . Pe când în realitate, pe Ion Tudor îl mișcă
din închipuirea urâtă un sărut de rază de soare rece,
fugit din pragul zării.

Și tânărul plecă trist dela geam.

M. G. SAMARIEANU

Ioana

La război ca la război . . . (serioasă)
Ai de dat o bătălie mult mai cruntă pentru voi.

Costa Vlahia

Cât mi-e de ușor în luptă unde pielea pot să-mi las,
Pe atât de greu îmi vine 'n dragoste să fac un pas.
O iubesc, o știi Ioană, o iubesc cum n'a iubit
Nici un orb lumina zilei.

Ioana

Amândoi v'ați potrivit,
Dar domnește-aci, la curte, un mister sau un bleșem.
Nu cumva să vi se 'ntâmple vre un rău.

Costa Vlahia

Eu nu mă tem.

Munți să mi se arunce 'n cale, mări în groaznice furtuni,
Peșteri până 'n cer să 'nalțe, ori o polcă de nebuni,
Voi învinge pentru dânsa, dacă dânsa va voi.

Ioana

„Dacă dânsa“ . . . Costa Vlahia pare-mi-se că o ști
Doar ți-a dat când-va cuvântul . . .

Costa Vlahia

Da, cuvântul mi l-a dat.

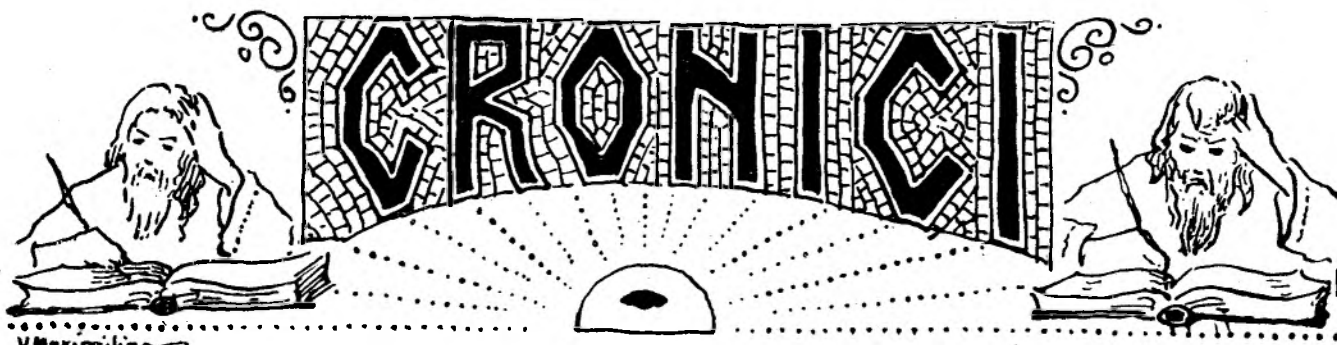
Dar în ce împrejurare !

Ioana

Din sclăvie ne-ai scăpat.

Costa Vlahia

O, cunosc . . . recunoștința . . . dar nu poți clădi pe ea
Eu pe dragoste, Ioană, vreau să'nalț iubirea mea
Nu, povestea cu scăparea vreau odată s'o sfârșim.
Nu răsplata vreau, Ioană ! . . .

P. S. Roman Ciorogariu. La 6 decembrie Oradea a sărbătorit pe bătrânul păstor sufletesc al bisericii ortodoxe: Roman Ciorogariu. Era ziua când „Unchiașul” încrusta pe răbojul vieții al 75-lea an. Trei sferturi de veac, de zbcucium, de luptă și de frământare pentru lege și neam. Preoțimea ardeleană, în trecutul nostru, era purtătoarea cuvântului Domnului și în același timp apă-rătoarea patrimoniului strămoșesc. Cuvântul de mângăere crești-nească deci era dedublat de imboldul căpetăniei la luptă. Și nu s'a limitat în totdeauna la cuvânt. Fapta venea să stimuleze, și să exem-plifice. În multe mișcări și acțiuni întâlnim „preoți cu crucea 'n frunte”.

Roman Ciorogariu, „Unchiașul”, e o pildă strălucită. Preot și animator, profesor și gazetar, la 30 de ani ca și la 60, nu se dă în lături dela nici o faptă românească. Trecutul său, o pildă vie de patriotism luminat și de luptă dărză, i-a ridicat pedestalul stimei și dragostei pe care l-a plasat recunoștința românismului. Iată strălu-cirea sărbătoririi, dela 6 Decembrie.

Am participat sufletește cu toții la această frumoasă aniversarea a figurii desprinse din biblie și din istorie în același timp. Prima de i-a așezat pe frunte aoreala martirului, a doua i-a imprimat rănile tuturor luptelor eroismului.

Și n'a fost de loc întunecată aniversarea „Unchiașului” prin evenimentele studențești. Unui erou nu-i stă de loc bine să se bucure sau să moară de cât în atmosfera înălțătoare a luptei. Și Oradea, în ziua aniversării „Unchiașului”, avea această atmosferă. Că o aprobăm sau ba e altă chestie.

Luptelor sale din trecut, victoriei de azi, căci prin stă-ruința sa a reușit să reinvieze episcopatul Orăzii care de 225 ani era apus, stimei și dragostei de care se bucură, pe drept cuvânt, închinăm acest număr al revistei „Familia”. **Misa.**

Kossuth Lajos și Nicolae Bălcescu, La Budapesta a fost sărbătorită comemorarea „Marelui revoluționar național”: *Kossuth Lajos*. S'a întrunit din nou la cotitura Dunării și în cadrele unor serbări pompoase, lângă sunetul buciului haiducilor de altădată, șovinismul maghiar, „a făcut încă odată cunoscut lumii întregi” că, *nu înțelege să se mulțumească cu situația creiată de războiul mondial și va face tot posibilul de „a o schimba în favorul poporului maghiar”*. Conții, baronii și foștii „solgăbirăi”, asurpritorii poporului maghiar de eri, s'au adunat și l'au sărbătorit pe „revoluționarul Kossuth Lajos, eliberatorul iobagilor maghiari”.

Interesantă poveste.

Presa română a trecut fără să dea vr'o atenție acestor serbări, cari în același timp prezintă un interes și o învățătură pentru noi, Români. Kossuth a fost primul mare bărbat de stat în rândul figurilor istorice maghiare, care la orizontul istoric întunecat și la razele pusteii dintre Tisa și Dunăre, a observat semnele catastrofei viitoare a Ungariei, care nu s'a putut evita. Ca începător în arena politică, „a luptat pentru consolidarea „varmegyei”, institutul cel mai reacționar în viața de stat a Ungariei de eri, iar când a observat că poporul român din Ardeal începe să devină periculos pentru centralismul maghiar oprimator, cerea unirea perfectă a Ardealului

cu Ungaria. Iată, ce scrie despre chestia acestei uniri în articolul său de fond, apărut în anul 1844, în paginile ziarului „Pesti Hirlap”, fondat de el însuși: „Ideia unității naționale a devenit o idee conducătoare a epocii noastre și poporul, care nu se conformă aceste idei conducătoare, în viitor este așteptat de sclăvie și de subjugare. Noi, cei din Ungaria, am observat acest pericol care ne amenință și dezvoltăm o activitate puternică pentru a scoate la iveală naționalitatea noastră. Cu totul altfel procedează Ardealul, în interiorul căruia maghiarimea este un element dezvoltat în cadrele aristocratismului... Să aruncăm o privire împrejur... Ce suntem noi Ungurii? Aruncați între două popoare puternice, nu ne putem dezvolta liber. Deci ce datorie avem, față de noi înșine? A respinge atacul, când aceste două elemente etnice se vor ciocni, adică a ne uni cu acela, care are interese comune cu noi și cu Regele nostru și anume, a ne uni în contra celui alt, care ne conturbă în fiecare moment, amenințând în fond independența noastră... Ardealul nu numai prin sentimente naționale e legat de noi, dar și prin interesele lui politice... Dați-i unitatea necesară și poporul maghiar va privi cu speranță înainte... Dacă Ardealul se va uni cu noi, poate să vină orice pericol, nu ni-e teamă... ”

Și unirea Ardealului cu Ungaria s'a făcut. Poporul maghiar a ajuns într'o strămoare. Pe de o parte era amenințat de Austria, iar pe de altă parte i se cerea dreptul acelor popoare conviețuitoare cu el care prin autonomia părților alpine la ordinul unui politician maghiar genial, dar în același timp și naiv, și-au pierdut cea mai bună garanție a drepturilor lor limbice și naționale. Ungaria „întregită” cu Ardealul, s'a trezit odată între ghiarele vulturului „schwarzgalben” cu două capete. Politica „kaizeristă” dela Viena, a cărei lozincă a fost chiar dela început: „divide et impera”, s'a pregătit pentru lupta decisivă și se știa că, moscovitismul și spiritul palatului dela Schönbrunn se vor înțelege, dacă tirania va fi periclitată de trezirea la razele libertății popoarelor. Într'o zi frumoasă, tinerimea dela Budapesta a proclamat revoluția, iar adunarea națională întrunită la Debrețin după detronarea Habsburgilor — independența Ungariei. „Ungaria independentă” însă a ajuns într'o prăpastie și mai adâncă: elementul etnic maghiar, cu un număr foarte restrâns, a devenit incapabil de a domina marile mase ale naționalităților. Concepția lui Kossuth și a contraților săi revoluționari a dat faliment. S'a dovedit că liberalismul maghiar e egoist. El înțelege numai să alerge după o idee fixă, dar nu este în stare să acorde drepturile necesare unei adevărate libertăți a naționalităților.” Reforma fundamentală a revoluției maghiare din 1848, aceia a eliberării iobagilor, la sosit târziu de tot și a fost rezolvită numai pe jumătate. Feudalismul protestant maghiar din Ardeal a dat un ajutor lui Kossuth în ceiace privea lupta deschisă în contra Habsburgilor catolici, dar când era vorba de libertatea națională a Românilor din Ardeal, văzând că aceasta ar însemna eliberarea iobăgimei, s'a opus.

Au sosit târziu chiar și emigranții din Moldova, în frunte cu Nicolae Bălcescu, care, după prima întvedere cu Kossuth, la 29 Mai 1849, scrie din Debrețin următoarele prietenului său Ion Ghica: „Președintele îmi zicea: eu nu pricep pe Români din Transilvania. Ei cari, o mărturisesc, au suferit atâta în trecut dela nobilimea ungară din Transilvania, ei cari au suferit și dela Nemți și au tăcut, acum, când le-am dat libertate se răscoală împotriva noastră, se

aliază cu Nemții și Rușii, vrăjmașii d-voastre. *Eu ași fi înțeles să se răscoale pentru independența lor și unirea cu Țara Românească, dar asta nu se arată a fi scopul lor. Asta ar mai fi o idee pe care o înțeleg, deși nu o pot acorda, nefiindu-mi iertat a desmembra statul.*"

Apoi încep tratativele cu conducătorii răscoalei române din Ardeal. Nobilimea maghiară, care s'a săturat repede de ideile ultra-liberale ale „pseudo-governatorului” Kossuth, intervine ca înțelegerea să fie împiedicată. Sărmanul *Dragoș Ion*, deputatul Beiușului în Adunarea Națională din Debrițin, cade și el victimă intrigelor feudale. Iar contele *Kazmér Battyány*, ministrul afacerilor străine care a fost însărcinat de guvern, să facă un proiect pentru acordarea drepturilor cerute de către naționalități, l-a făcut pe Bălcescu redactorul unui memoriu în această materie, ca în ziua de 25 Iunie 1849, la Budapesta, să-i numească pe ungurii „porci de cătne” și să scrie următoarele: „După o așteptare de douăzeci de zile, astăzi am primit dela Battyány alăturata notă despre concesiile ce vor face naționalităților. Cum ți-am scris deunăzi, era vorba ca să discutăm împreună, și mâine mă voi duce la dânsul pentru aceasta. *Cum poți singur vedea, comparând-o cu ceea ce am cerut, nu mă poate mulțumi, căci fără indoială că cu aceasta nu se vor împăca Românii; căci nu li se dă decât ceea ce au avut totdeauna Românii, adică limba în biserici și în școlile lor. Ceea ce li se dă mai mult, este limba lor în comune. Dar nu se vorbește nimic: 1, de școlile superioare, ceea ce au avut până acum; 2, de organizarea națională a comitatelor, unde majoritatea sunt Români; 3, de garda națională românească; 4, despărțirea Românilor în treburile religiei de Sârbi și de mitropolia de Strigon; 5, de limba românească în juriu și 6, de naționalitate nu pomenește nici un cuvânt. Apoi acestea erau cererile cele principale. Cum să faci pe Român, care are armele în mână, ca să le depună și să țină cu Ungurii.*

Ungurii nici chiar până azi nu s'au deșteptat din trufia lor egoistă. Ce poate face deci cronicarul român, culegătorul istoriei evenimentelor săngeroase în povestiri duioase, altceva, decât să depună și el o întrebare la picioarele statuei lui Kossuth Lajos, ridicată recent la Budapesta și anume aceea a lui Bălcescu, transcrisă într'o limbă de azi: „Cum să faci pe Român, care are arma în mână, ca să-o depună și să se unească cu Ungurii?”

Soarta a vrut, ca în același timp, când la Budapesta s'a celebrat serbarea lui Kossuth și fanfarele șovinismului maghiar țipau alarma în fața opiniei publice mondiale, în România întregită gândurile porneau spre cimitirul din Palermo, unde un modest reprezentant al geniului românesc, își doarme somnul lin pe vecie, într'un mormânt fără orice semn. Acesta este Nicolae Bălcescu. Ne-a trecut oare prin minte, ca să răspundem și noi la serbările pompoase și gălăgioase dela Budapesta?

Al. K. O.

Ady Endre. În acest numărul publicăm o traducere a poeziei lui Ady Endre, cel mai mare poet maghiar al secolului al XX-lea. Zilele trecute s'a celebrat serbarea de cincizeci de ani dela nașterea lui, serbare la care a luat parte întreaga lume maghiară fără deosebire de părere politică.

Ady Endre, contrar lui Petőfi, este cea mai caracteristică încarnare a geniului maghiar. Inzestrat cu toate defectele pesimiste ale poporului maghiar, cu solida convingere că, poporul lui Árpád trebuie să piară în mijlocul popoarelor slave și latine, el a fost proorocul evenimentelor dela Trianon. Lupta cu o îndârjire nemai pomenită în contra spiritului militarist prusac, cu care, în cursul ultimelor secole, opinia publică maghiară a fost hrănită și sub influența mentalității burghize a liberalismului francez, visa o Ungarie democrată, eliberată de sub teroarea conților și baronilor, susținuți și făcuți din caz în caz, după cum cereau interesele habsburgice, de către „camarila neagră” dela Viena.

Pe când Petőfi, probabil înclinat de către originea sa slavă, este reprezentantul naționalismului romantic, Ady Endre se înfățișează

ca spiritul cosmopolito-humanist, infiltrat în vinele sălbăteciei maghiare, însușite încă pe câmpurile imense ale plaiurilor de lângă Don și Volga. Petőfi deși luptă pentru „sfânta libertate”, el este prototipul literatului șovinist maghiar, iar Ady acela al intelectualului ungar, care, când vizitează Parisul, orașul civilizației și al plăcerilor, nu se simte bine din cauza prejudecăților poporului său, care, fiind izolat în concernul celorlalte popoare, nu numai că stă fără orice rude etnice în bazinul Carpaților, dar primește cu un fior de ură și neînțelegere toate pornirile civilizatoare din Occident. Petőfi este exclusivist, urăște orice popor ale cărui interese nu cadrează cu tendințele politice ale națiunii maghiare; naționalismul lui Ady însă se coboară în adâncimea biblică a conștiinței de rasă, ceia ce îl face iubitor nu numai de orice om, dar și de orice ființă. Iar când vede că din cauza feudalismului, poporul maghiar nu poate scăpa de sfârșitul care se apropie și nu se poate evita, plânge, blestemă, luptă și cade ca un adevărat erou al spiritului, zdruncinat de sforțările imense, în fața baricadelor ideii.

El a scris foarte mult chiar și despre noi Români și cu ocazia serbătorii lui, suntem datori a accentua că ne-a fost un bun și sincer prieten.

K.

Jalea maghiară”. Sforțările maghiare nu mai au margini. Le-am amintit întotdeauna în coloanele acestei reviste și de multe ori ajungem să le admirăm într'adevăr, vecinii noștri depun o muncă uriașă pentru propaganda cauzei lor, atât în țară cât și în străinătate. Cred orbește că vor reuși să convingă și să îndușoșze întreaga lume. Iată un caz interesant pe care îl citim în ziarul dela Budapesta.

Din încercințarea lordului Rothemere, bocitorul cauzei maghiare sculptorul francez Emile Guillaume s'a stabilit de mai multe luni la Budapesta unde trăește pe soțoteala guvernului maghiar. I s'a dat însărcinarea să studieze trecutul și prezentul poporului maghiar, din care să extragă „jalea maghiară” (magyar bánat) pe care s'o eternizeze într'un monument mareț.

Presa maghiară se arată încântată de silința pe care d. Emile Guillaume o depune pentru a pătrunde în sufletul națiunii maghiare și făcut diferite schițe pe cari le-a trimis lordului Rothemere. Monumentul acesta va fi considerat ca un doliu al Ungariei „ciuntite”, Inaugurarea lui, de bună seamă, va fi o nouă ocazie de serbări grandioase și de bocete răsunătoare. Nu vor lipsi indispensabilii lorzii, pe cari, în ultimul timp i-a năpădit o misterioasă manie de compătimitare și de a se etala în poze îngâmfate de salvatori providențiali ai strănepoților lui Atilla. S'a produs o schimbare „jalnică” în temperamentul rece al englezilor. O, nu de mila Ungariei „ciuntite”! Sunt alte lucruri la mijloc, cari interesează întreaga Europă și pe cari le vom spune clar într'un articol. E politica engleză de dominare, care simte sub picioare un teren nisipos și care începe să-și arate cornele, cum a făcut întotdeauna în decursul istoriei.

P.

Demisia d-l Victor Eftimiu. Nu fără surpriză om primit zilele trecute știrea primirei demisiei d-lui Eftimiu, directorul general al Operei Române și Teatrului Național din Cluj. Știam că și-a înaintat-o, dar credeam că-i va fi respinsă.

D-l Victor Eftimiu elaborase un vast plan de propagandă artistică în Ardeal, pe care l-a și pus în practică Satisfăcerea întrucâtva cerințele de artă ale populației românești din orașele lipsite de teatru românesc. În paginile revistei noastre am întâmpinat cu bucurie și satisfacție această acțiune, fiindcă ea reprezintă în parte realizarea aceluia teatru de Vest, pe care noi l-am susținut în totdeauna. Și nu numai noi, ci toți românii dela granița de Vest. Inaugurarea reprezentațiilor din Oradea s'a ridicat la înălțimea unei serbări neobișnuit de entuziastă. Cu aceea ocazie s'au făcut promisiuni salutare și au răsunit urări sincere. Speram că viitorul ne va proteja și va consolida începutul frumos.

Demisia dlui Eftimiu ne clatină întru câțva speranțele. Natural nu cunoaștem intenția urmașilor săi, dar ne cuprinde

teama că planul fostului director general va rămâne abandonat. După cât avem cunoștință, motivul demisiei d-lui Eftimiu ar fi fost chiar lipsa de sprijin a forurilor înalte. Trebuiau fonduri și nu s'au dat. De aceea ne temem de părăsirea acțiunii începute.

Totuși, mai nădăjduim. Nădăjduim că nu se va trece așa de ușor peste nevoile de teatru ale românilor dela granița de Vest a țării și nu vor fi forțați să frecventeze spectacole sub mediocre ale teatrelor maghiare. Datoria urmașilor d-lui Eftimiu, la direcția Operei și Teatrului Național din Cluj, e să continue chiar cu sacrificii opera începută de d-sa. Altminteri încercăm amara senzație a unei înfrângerii. Și față de populația minoritară care a umplut sălile reprezentațiilor de operă, nu putem să lăsăm această impresie jenantă. Din contră, parcă era vorba să dovedim superioritatea noastră.

P.

Zaharia Stancu: Poeme simple. Un poet talentat, de-o sensibilitate adâncă și o delicatețe suavă. Unul dintre poeții noștri tineri buni. Departe de diferite curente literare, cari desfigurează pe mulți dintre scriitorii, își țese gândurile și sentimentele în versuri de-o gingășie rară. Mănuște cu bun simț o limbă curățată de asperități. În pleiada generației tinere și-a cucerit, fără șgomot, un loc însemnat, îi merită, căci ne relevă un temperament poetic original.

O parte din versurile publicate până acum prin reviste, i-au apărut de curând într'un volum din „Cartea Vremii” editat de fundația culturală Principele Carol. Un volum selecționat și dăruit cu parfumul unei simțiri gingașe, ca un măunchi de flori înrouate, culese în zori din crâng. Poartă modestul titlu de „Poeme simple” Cuprinde bucăți scurte, ca niște destăiniri întrerupte. Le citesc și le recitesc. Incerc bucuria unui călător, care, pe un drum prăfuit și lung, dă peste un izvor limpede și răcoritor. Și mă gândesc cu tristețe la alții mulți, cari se arată atât de străini de bocățiile cuvintelor neaoșe românești și de sănătatea cumpătatei noastre tradiții de gândire și simțire.

Poezia lui Zaharia Stancu e țesută pe urzeala tristeții. O tristețe potolită, care curge ușor și lină, ca o apă de șes. Uneori răsună accente de bucurie sfioasă, dar ele se cufundă încet în fântâna unei inimii pe cât de frământată pe atât de bună. Rareori îl cuprind avânturi neobișnuite, pe cari le curmă însă un misterios sentiment de resemnare calmă. Poetul își dă seama de această ascunsă înfrânare, ca în „Tristețe” (pag. 106) pe care o încheie astfel:

Dar nu n'țeleg, dece cu frunza 'n vânt,
Nelinıştea mi-o freamăt ca un plop
Și rodul nu pot să mi-l scutur, snop,
Făpturilor flămânde pe pământ.

Aceeaș constatare o face în poezia „Viață” (pag. 103). Aude șgomotul luptei, o simte aproape, o descrie cu svăcniri de inimă, dar încheie trist:

Și eu sunt fără za, n'am coif pe plete,
De laurii izbânzii nu mi-e sete,
Nu-s dornic de omor, de jaf, de pradă.

Și-un vechiu blestem ceresc mă mână 'n luptă
Spre câmpul alb de oasele 'n grămadă,
Cu scutul ciuruit, cu lancea ruptă.

Există însă în poezia lui Zaharia Stancu un sentiment de bunătațe fără margini, ca o floare care-și dăruiește zâmbetul tuturor vietăților. Probabil că chiar acesta să fie cauza resemnării de care pomenesc mai sus. Poetul își iubește muza, tot atât cât iubește lumea, pământul, soarele, lanurile, iarba, florile, etc. Se dăruie tuturor, cu simțul adânc că e sortit să coacă din inima sa pâine săracilor și din tristețea sa să toarne alinare în cupa celor întristați. Se simte o vietate înfrățită cu natura întreagă, în care își găsește întotdeauna obiectul iubirii. Ea e, în definitiv, izvorul simțirii sale și în mijlocul ei închiagă poeme de o realizare desăvârșită, cum e, printre multele, „Scrisoare din câmp” (pag. 69) pe care o citez în întregime:

Pe-aicea soarele mă află treaz
Strâns în chimir, proptit într'un baltaș,
Și când lumina-mi joacă pe obraz
Imi murmur ruga'n fluer vechi de fag.

Sânt limpede și liber, cum e vântul.
Pe unde vreau imi pot croi cărare.
M'a înfrățit viața cu pământul,
Cu cerul nalt, belșugul cald de soare.

Și lăinicesc prin ierburi verzi din zori,
Cu șerpi, cu prepelițe, cu șopârle,
Leg mieilor lângă cornițe, flori,
Și turma albă mi-o adăp în gârle.

Și doar atunci imi aciuiez popas,
Când pasări cad în cuiburi pe aproape
Și-amurgul îngenunch, fără glas,
Și-și pleacă chipul galben peste ape.

Cu toată tristețea care îl frământă tainic, poezia lui Zaharia Stancu e străbătută de o sburdălnicie copilărească. Un copil al câmpului și al luncilor, care aleargă toată ziua și se bucură de zâmbetul florilor, de creșterea lanurilor, de svonul pădurii, pe cari ni le descrie limpede, simplu, cu o bucurie de copil, dar care în adâncul inimii sale poartă, ca pe-o amintire veche, fantoma unei tristeți de care se teme involuntar, ca de-o mamă severă, dar bună.

Poetul e tânăr însă Poate prea tânăr pentru povara unui talent mare. Nu putem să enunțăm judecăți definitive. Cine știe dacă un alt drum nu-l va fura mai târziu. O schimbare de mediu i-ar fi decisivă Poate va rupe zăgazul care astăzi îi stăvilește apele avântului spre lupte crâncene. Poate mai târziu va porni la drum înarmat, cu pași apăsați. Ultima poemă „Soartă” din volumul de față îl așează pe linia de hotar. Un pas îi trebuie. E posibil să-l facă. Originalitatea poeziei sale însă e pecetluită de acest volum. Zaharia Stancu va rămâne poetul „Miniaturilor” și-al „Scrisorilor din câmp”, flori ce vor păstra oricând frăgezimea și mireasma de azi.

Emin Asan.

„Prin Fumul Calumetului”, romanul dnei Ana Luca, artistă la Teatrul Național din București. Ed. „Tipografia Oltenia” București. Impreună cu dna Hortensia Papadat Bengescu, dna Ana Luca reprezintă, în scrisul românesc, arta feminină, în sensul unei specifice și adevărate cunoașteri a sufletului femeesc. Analiza sufletească a personajilor, și mai ales a eroinelor sale, are toată pregnanța și toată delicatețea unei superioare înțelegeri și hotărâtoare clasări a materialului lor sufletesc și cerebral.

Volumul acesta reprezintă, astfel, o etapă în cunoașterea vieții sufletești a femeii. Cu acest prilej defilează prin fața noastră întreg războiul de întregire al neamului, dar păstrat în cadrul strict obiectiv al unei cugetări artistice, evenimentul acesta apare reflectat multiplu și profund în conștiințele diferențiate ale deosebiților eroi ai romanului.

Cartea aceasta, alcătuită să redea un fragment de suflet românesc, este, în același timp, și un himn adresat vieții; personajii din cuprinsul cărții, fie care în felul său, nu fac de cât să-și frăminte sufletul și mintea în căutarea unei supreme reallării de

sine. Conflictul, firește, reese tocmai din diversitatea caracterelor în fața unei aceleiași probleme și preocupări

Materialul de viață al cărții are, în sensul selecționării lui, același caracter de care am amintit, de feminitate. Nu opunem lucrul acesta cu intenția de a diferenția, cu un termen poate impropriu, un fel de a privi și înțelege vicia.

Dna Ana Luca are darul de a surprinde amănuntul mic, pregnant, tăios, al ori-cărui aspect de viață, de a-l diferenția și de a-l ridica, apoi, prin generalizare, până la simbol. Lucrul acesta, firește, ca și ori ce alt mijloc literar, nu este nou. Noutatea azi, principală, nu mai poate fi găsită de cît în jocul asocierii și disocierii unor aceleiași idei și simțăminte, unor aceleiași observații, cu material brut, și apoi, în dozarea lor. Or, această asociere și disociere de idei, și apoi, dozarea elementelor prime este împinsă de dna Ana Luca până la noutatea surprinzătoare și totuși conturat în clasică sobrietate a romanului său actual.

N.

Ciuleandra roman de Liviu Rebreanu, editura Cartea Românească, București. Prețul 96 lei. Cu „Ion”, Liviu Rebreanu s-a afirmat ca cel mai mare romancier al nostru. Lucrările de proporții erau neglijate, până la războiu. De aceea înflorise poezia și luase o dezvoltare destul de mare. Același lucru se petrecea și cu novela. Foarte puțini se avântaseră pe drumul „Ciocoilor vechi și noi” ai lui Filimon. Cele câte-va încercări, nu prezintă valoare. Doar „Dan” al lui Vlăduțu face o excepție până la un punct. Roman propriu zis însă nu reușise să închege nimeni până după războiu.

În „Golani” Liviu Rebreanu ne dădea tipuri și caractere cari trebuiau să se miște în cadre mai largi. Și nu ne-a surprins de loc când l-am văzut abordând romanul. „Ion” rămâne deci o primă victorie în acest domeniu. Și era natural succesul. Au urmat „Pădurea spânzuraților” și „Adam și Eva”. Aceeași vigurozitate, aceeași siguranță. Romancierul își găsisse drumul. Azi ne dă al patrulea roman în „Ciuleandra”. Mai concis, mai puțin vast, cu tipuri mult mai vigurose fixate însă. Policarp Faranga, Tanti Matilda, doctorul Ursu și chiar gardianul Andrei Leahu sunt personajii cari trăesc prin sine însuși. Subiectul?

Într'un moment de nebunie, Puiu Faranga își sugrumă, fără nici un motiv, soțla. Pentru a-l scăpa de urmările legii, Policarp Faranga, fost ministru de justiție, îl internează într'un sanatoriu, declarându-l iresponsabil. Era singura-i odraslă care trebuia să continue tradiția unei vechi familii boeresti. Trebuia scăpat deci și pe cât posibil fără pată. Bătrânul, simțind că sângele boeresc se îngroșase, a încercat o regenerare prin însurarea lui Puiu cu Nădălina, o fată din popor. Cunoștința tinerilor se face în satul Vărzari la horă, pe când se dansează „Ciuleandra”. Descrierea acestui dans formează una din paginile cele mai reușite ale romanului. Poate rivaliza cu dansul din „Nunta Zamferei” a lui Coșbuc. În sanatoriul unde este internat, Puiu dă de doctorul Ursu, un fiu de țaran din Vărzari care iubise pe Nădălina și al cărei măritiș cu Puiu Faranga îi zdrobise viața. Conflictul între doctor și om izbucnește. Are în mână-i pe acela care i-a smuls fericirea. Se va răzbuna? Doctorul învinge pe om. Puiu Faranga însă, din presupus nebun, înnebunește de-a binelea. Purta acest germene în sânge.

Cartea e scrisă într'un stil vioi și captivează. Fără lovituri de teatru, acțiunea se desfășoară lin, puțin cam pe loc, dată fiind teza mai mult din domeniul psihic. Și acest roman deci se alătură de celelalte trei ale lui Liviu Rebreanu, mărindu-i succesul și așa unic în literatura română.

Doar Ionel Teodoreanu îi poate discuta întâetatea, cu romanul său în trei volume intitulat „La Medeleni”. De acesta însă, în numărul viitor.

M.

„Povestea unei fete” roman de Ion Pas, editura S. Brănișteanu, București 96 pagini 40 Lei. Lucrarea d-lui Ion Pas, deși poartă subtitlul de roman, este mai mult o novelă bine scrisă. Un stil sacadat, vioiu. Abordează viața muncitorească. E de un realism balzacian descrierea curții coanei Frosa, unde locuiește funcțio-

narul dela primărie Popescu, cu durdulia lui de nevastă, Alexandrina, un cismar cu nevasta și trei copii „om posac și cam beiv din fire”, un vânzător de zlore, o negustoreasă „cu o gheretă în marginea Oborului” și sacagiul Gheorghe Ciungu, „cu un cucui pe frunte, cu nas învinețit” cu o nevastă nătângă și o fată cu chipul gălbejit și privirea speriată. Această copilă firavă e eroina. Pentru a scăpa de viața de acasă trece ca lucrătoare într'o fabrică de ace. Aci dă de d-l Costică, vâtaful lucrătorilor, care învărtindu-se cu chiorul de secretar, protejează sau persecută pe lucrătoare, după cum se lasă amăgite de el sau îl refuză. Nevoită să părăsească fabrica, intră ca ucenică la atelierul de croitorie al d-rei Petrescu. Aci începe să cunoască alte laturi ale vieții, căci d-na Petrescu e văduvă tânără și e încurcată cu un sublocotenent de ață. Salonul său are ceva din casele de întâlnire unde Alexandrina și cu d-na Pericli își fac anumite rosturi. Trece apoi în atelierul franțuzoaicei M-me Berry. E în plină pubertate și d-na Berry are o odraslă cu mâini albe care la vârsta de 20 ani are două victime pe conștiință din rândul lucrătoarelor. Locuiește la Lenuța, o prietenă și colegă de croitorie. Nu întârzie însă să cade pradă, ambele, aceluiași Victor, odrasla patroanei. Un tip bine redat, din câte-va trăsături: Ștefan, fratele Lenuței care iubește pe fata sacagiului și se spânzură când află că a fugit cu Victor, fără să fi îndrăznit măcar să-i mărturisească iubirea.

M.

„Ritmul Vremii”, anul III, nr. 11 D-l Mihail Dragomirescu publică discursul ținut la comemorarea lui I. I. C. Brătianu la Facultatea de litere și interesante „Amintiri din propagandă în Rusia.” Versuri corecte semnează d-nii: George Dumitrescu și Ion Gane. Novela d-lui G. Acsinteanu se remarcă prin subiectul original. Totuși unele pasajii puteau să lipsească, în folosul lucrării. Sunt lucruri cari par obositoare și sunt sigur că mai târziu chiar autorul va face cuvenita observație. Dânsul posedă un stil curat și cunoaște adânc subiectele. Poetul Al. T. Stamatiad publică cugetări din literatura persană, iar d-ra Cora Valescu scrie un judicios articol asupra poeziei lui Aristoteles. Predomină poezia „Doină” a d-lui Radu Gyr. G. Marinescu scrie rânduri valoroase despre Bălcescu, iar D. Al. Nanu un adânc fragment dintr'o lucrare asupra poeziei lui Eminescu. Ion Gane caută să fie obiectiv în articolul despre poezia d-lui Tudor Argezi.

„Răsăritul”, anul X, nr. 3. D-l Gh. D. Mugur semnează un articol plin de observații juste referitoare la alcoolism în țara noastră. D-l Lascarov-Moldovanu începe publicarea unei frumoase povestiri, iar d-l N. Pora publică o schiță presărată cu humor sănătos. Versuri semnează d-nii: C. Teodorescu, Cridim, C. Niculescu, Constantin Cișcan, G. Costea, G. Bobei. Remarcăm fragedele catrene ale d-lui Zaharia Stancu. „Ecurile” aduc cunoștințe interesante, iar „Recenziile” sunt scrise cu obiectivitate.

„Viața Literară”, anul II, no. 65. Revistă săptămânală vioaie și bogată. Articole scurte, cuprinzătoare și scrise cu nerv. D-nii: G. Călinescu, Mircea Elade, M. Grindea, N. N. Șerbănescu, Pompiliu Constantinescu, etc. scriu articole și cronici pline de actualitate. Poezii alese semnează d-nii: I. Valerian, Al. Claudiu și A. Sava. Cronica săptămânală multiplă și interesantă.

Korunk. (An. II, Nr. 12 din Decembrie 1927). Această revistă maghiară din Cluj este un produs foarte interesant și caracteristic al sufletului și cugetului maghiar dela noi. Sub direcțiunea dlui dr. *Ladislau Dienes*, fost prieten și devotat al lui Oscar Jászi, teoreticianul problemei naționalităților din fosta Ungarie, ea înțelege să facă cunoscut cetitorilor maghiari din Ardeal toate evenimentele și curentele culturale, sociale și spirituale din lume, cu o înfățișare plăcută, pe hârtie velină; este un organ foarte serios și apreciat chiar și la Budapesta. Păcat, că înclină puțin spre dogmatismul socialist.

Colaboratorii acestui număr sunt Ludovic Kassák, fondatorul și apărătorul cel mai înfocat al activismului maghiar, Iosif Nyirő, renumitul prozator săcui din Ardeal, Gheorghe Gerő, I. Babel, Ladislau Bálint, Paul Forgó și germanul Frank Leonhardt. Autorii cronicelor sunt: Alex. Krizsán, Louis Fischer, Gabriel Kemény, Ludovic Gró, Ioan Anial, Béla Székely și Zoltan Mezey, scriitorii din România, Ungaria, Ceho-Slovacia, Iugoslavia, Austria, etc. Bună dovadă că, cenzura — despre care se vorbește așa mult în străinătate — nu prezintă nici un pericol pentru presa și literatura de la noi.

Coloniale, în calitate din timp de pace se pot procura dela magazinul

„La Fetita Torcătoare“

Str. N. Iorga 10. Magazin fondat de mult.
TELEFON 48.

FIRMA LUKÁCS & CIE

Strada Prințul Carol 1-3 ORADEA

Mare magazin de textile, vă recomandă marele său stoc de stofe și postavuri pentru confecțiuni pentru doamne și domni. ooo Unicul depozit de pânze de Szepes.

Prețuri avantajoase!

Foarte ieftin!

Foarte ieftin!

Covoare, cuverturi pentru chaise-long, draperii și articole de tapițerie găsiți la magazinul

BERNATH BACK

Piața Regina Maria No. 1. ORADEA.

Foarte ieftin!

Foarte ieftin!

Vizitați fabrica de pălării de dame și de bărbați

IOAN SZANTAI

Str. Rimanóczi No. 5.

unde veți găsi cele mai frumoase și ieftine modele de pălării. Curățește, vopsește, calcă și transformă pălării vechi. Incercați numai o singură dată și vă veți convinge.

ATENȚIUNE!

ATENȚIUNE!

Zilnic vă puteți procura cele mai proaspete și ieftine cărnuri

Carne de vită calitatea I.

Carne de porc proaspătă

Carne de vițel sugaciu

Cărnățării, mezeluri, slănină sărată, untură topită în ori cât de mare cantitate dela

ORAȘ VASILE

Str. Tache Ionescu 48.

Singurul comerciant și industriaș român, care cumpără vite și porci îngrășați în orice cantități

Telefon 496.

Telefon 496.

TIPOGRAFIA ATHENAEUM

INSTALAȚIUNI MODERNE

Proprietar: ALEXANDRU FEKETE

ORADEA

BUL-DUL REGELE FERDINAND No. 36.

Cărți, reviste, ziare, în cele mai frumoase execuțiuni tipografice.

Executăm imprimate pentru avocați cu cele mai eține prețuri.

Hârtie de scris și articole de birou de cea mai fină calitate.

Dacă aveți nevoie de orice tipărituri sau articole de birou, cereți ofertă dela firma noastră. E cea @@@ mai avantajoasă. @@@

TELEFON
7-54.

„FULGER“

Fabrică de lăcătușerie și mărfuri de tablă S.A.

Fabrica sobe, fierărie pentru construcții și diferite articole de bucatărie calități ca și în comerț și superioare. Telefon 524.

!! Cele mai eține pălării se găsesc !!

la Fabrica de pălării

Heller și Deutsch

Strada Nicolae Iorga No. 21.

SOCEC & Co S. A.

Centrala: BUCUREȘTI

Sucursale: Iași, Craiova, Constanța, Călărași, Galați, Ploești, Oradea, Târgoviște, Slobozia.

SUCURSALA ORADEA

Bulevardul Regele Ferdinand No. 7.

Asortiment complet: Cărți Literare, Științifice, Pedagogice Române,
Franceze, Engleze, Germane etc.

Depozit permanent de papeterie și articole de birou. — Prețuri excepțional
de reduse. — Cereți cataloage care se trimit GRATIS.

Magazin de
coloniale,
delicatese,
conserve

IOAN MEZEY & Comp.

Str. Alexandri No. 2. — Vis-a-vis de Primărie

Cel mai vechiu magazin românesc din Oradea

Mărfuri proaspete, curate și
cele mai bune pentru gospo-
dării, cu prețuri reduse. Ser-
viciu prompt și conștiincios.

AUTOMOBILE

RENAULT

ȘI

DODGE BROTHERS

EXPOZIȚIE PERMANENTĂ

LA REPREZENTANȚII GENERALI PENTRU ÎNTREAGA ROMÂNIE

GR. CRISTEA & Co.

CALEA VICTORIEI 88. BUCUREȘTI